

Lagutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av strafflagen och till vissa lagar som har samband med den

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av strafflagen och till vissa lagar som har samband med den (RP 212/2018 rd): Ärendet har remitterats till lagutskottet för betänkande.

Motioner och medborgarinitiativ

I samband med propositionen har utskottet behandlat följande motioner och initiativ:

- medborgarinitiativ MI 3/2015 rd Medborgarinitiativ om skärpning av straffskalan för sexualbrott mot barn
- lagmotion LM 14/2015 rd Timo Heinonen saml m.fl. Lagmotion med förslag till lag om ändring av 8 kap. 1 § i strafflagen
- lagmotion LM 21/2015 rd Arja Juvonen saf m.fl. Lagmotion med förslag till lag om ändring av 20 kap. 7 § i strafflagen
- lagmotion LM 45/2015 rd Sari Essayah kd m.fl. Lagmotion med förslag till lag om ändring av 8 kap. 1 och 6 § i strafflagen
- lagmotion LM 19/2017 rd Leena Meri saf m.fl. Lagmotion med förslag till lag om ändring av 20 kap. 1 § i strafflagen
- lagmotion LM 96/2017 rd Eeva-Maria Maijala cent Lagmotion med förslag till lag om ändring av 20 kap. 7 § i strafflagen
- lagmotion LM 10/2018 rd Timo Heinonen saml Lagmotion med förslag till lag om ändring av 20 kap. 1 och 7 § i strafflagen
- lagmotion LM 18/2018 rd Johanna Ojala-Niemelä sd Lagmotion med förslag till lag om ändring av 20 kap. 1 § i strafflagen

Sakkunniga

Utskottet har hört

- justitieminister Antti Häkkänen, justitieministeriet
- lagstiftningsdirektör Ville Hinkkanen, justitieministeriet
- polisöverinspektör Sami Ryhänen, inrikesministeriet
- justitieråd Jarmo Littunen, högsta domstolen
- hovrättsråd Timo Ojala, Helsingfors hovrätt

Betänkande LaUB 24/2018 rd

- tingsdomare Juha Lehto, Esbo tingsrätt
- konsultativ tjänsteman Sampsa Hakala, Riksåklagarämbetet
- kriminalkommissarie Saara Asmundela, Helsingfors polisinrättning
- direktör, professor Tapio Lappi-Seppälä, Helsingfors universitet, Institutet för kriminologi och rättspolitik
- projektchef Minna Sinkkonen, Institutet för hälsa och välfärd (THL)
- advokat Liisa Tarvainen, Finlands Advokatförbund
- docent i rättspsykologi (HU), forskare (Åbo Akademi) Julia Korkman
- professor Juha Lavapuro
- professor Sakari Melander.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- Barnombudsmannens byrå
- social- och hälsovårdsministeriet
- Helsingfors åklagarämbete
- Polisstyrelsen
- Amnesty International Finländska sektionen rf.

Sakkunniga i fråga om medborgarinitiativ MI 3/2015 rd och lagmotion LM 21/2015 rd.

Utskottet har hört

- initiativtagare Pia Katajala
- initiativtagare Susanna Norja
- initiativtagare Marika Sipilä
- lagstiftningsdirektör Ville Hinkkanen, justitieministeriet
- lagstiftningsråd Janne Kanerva, justitieministeriet
- specialsakkunnig Sami Korhonen, justitieministeriet
- strategichef Ari Evwaraye, inrikesministeriet
- justitieråd Marjut Jokela, högsta domstolen
- hovrättsråd Timo Ojala, Helsingfors hovrätt
- hovrättslagman Sakari Laukkanen, Rovaniemi hovrätt
- tingsdomare Hilppa Piirtola, Esbo tingsrätt
- statsåklagare Anu Mantila, Riksåklagarämbetet
- generaldirektör Esa Vesterbacka, Brottsförklaringsmyndigheten
- kriminalkommissarie Anne Hietala, Helsingfors polisinrättning
- direktör Tapio Lappi-Seppälä, Helsingfors universitet, Institutet för kriminologi och rättspolitik
- forskningsdirektör Juha Kääriäinen, Helsingfors universitet, Institutet för kriminologi och rättspolitik
- barnpsykiater Merja Oksanen, Helsingfors och Nylands sjukvårdsdistrikt, Rättspsykiatriskt kunskapscentrum för barn och unga
- specialsakkunnig Sauli Hyvärinen, Centralförbundet för Barnskydd
- programdirektör Miia Pitkänen, Centralförbundet för Barnskydd
- utvecklingsdirektör Jaana Koivukangas, Brottsofferjouren
- professor Raimo Lahti
- professor Pekka Viljanen.

Betänkande LaUB 24/2018 rd

Skriftligt yttrande har lämnats av

- Barnombudsmannens byrå
- arbets- och näringsministeriet
- social- och hälsovårdsministeriet
- Östra Finlands hovrätt
- Norra Karelen tingsrätt
- Helsingfors åklagarämbete
- Institutet för hälsa och välfärd (THL).

Öppen utfrågning

Den 11 februari 2016 ordnade lagutskottet en öppen utfrågning om medborgarinitiativ MI 3/2015 rd och lagmotion LM 21/2015 rd för riksdagsledamöter och medierna. Mötet direktsändes på webben för allmänheten och där hördes bland de ovan nämnda sakkunniga representanter för initiativtagarna, Riksåklagarämbetet, Helsingfors polisinrättning och Centralförbundet för Barnskydd.

PROPOSITIONEN, MEDBORGARINITIATIVET OCH MOTIONERNA

Propositionen

I propositionen föreslås det ändringar i strafflagens kapitel om sexualbrott. Det föreslås att maximistraffet för sexuellt utnyttjande av barn ska höjas från fängelse i fyra år till fängelse i sex år. Dessutom fogas det till strafflagen en ny straffbestämmelse om grov våldtäkt mot barn. För brottet i fråga bestraffas den som genom en och samma gärning gör sig skyldig till grov våldtäkt och sådant grovt sexuellt utnyttjande av barn där det ingår samlag. Straffskalan föreslås bli fängelse i 4 till 12 år, vilket innebär att minimistraffet blir strängare. I övriga bestämmelser i strafflagen och i vissa andra lagar görs sådana tekniska ändringar och ändringar av teknisk natur som behövs på grund av de ovan beskrivna ändringsförslagen.

Lagarna avses träda i kraft den 1 juni 2019.

Medborgarinitiativet

I medborgarinitiativet MI 3/2015 rd ställs följande krav:

1. Minimistraffet för grovt sexuellt utnyttjande av barn (SL 20 kap. 7 §) bör höjas till fängelse i två år. I praktiken ska straffet inte utdömas villkorligt utan alltid vara ovillkorligt.
2. Minimistraffet för köp av sexuella tjänster av ung person (20 kap. 8 § § i strafflagen), lockande av barn i sexuella syften (20 kap. 8 b § i strafflagen), besökande av en barnpornografisk föreställning (20 kap. 8 c § i strafflagen), spridning av pornografisk bild (17 kap. 18 § i strafflagen), innehav av barnpornografisk bild (17 kap. 19 § i strafflagen) ska höjas till fängelse i fyra månader. Därmed görs en anteckning i straffregistret för alla sexualbrott mot barn.

Betänkande LaUB 24/2018 rd

Lagmotionerna

I lagmotion LM 17/2015 rd föreslås det att 8 kap. 1 § i strafflagen ändras så att åtalsrätten för grovt sexuellt utnyttjande av barn aldrig preskriberas.

I lagmotion LM 21/2015 rd föreslås det att 20 kap. 7 § i strafflagen ändras så att minimistrafvet för grovt sexuellt utnyttjande av barn höjs till minst två år, alltså till samma nivå som vid grova våldtäktsbrott.

I LM 45/2015 rd föreslås det att 8 kap. 1 och 6 § i strafflagen ändras så att åtalsrätten preskriberas när offret har fyllt 38 år om det är fråga om grovt sexuellt utnyttjande av barn. Detsamma gäller våldtäkt, grov våldtäkt, tvingande till samlag, tvingande till sexuell handling, sexuellt utnyttjande, koppleri, grovt koppleri, människohandel och grov människohandel som riktat sig mot en person som inte fyllt 18 år.

I lagmotion LM 19/2017 rd föreslås det att 20 kap. 1 § i strafflagen ändras så att för våldtäkt döms också den som genom att utnyttja att någon till följd av medvetlöshet, sjukdom, funktionsnedsättning, bristande utveckling på grund av låg ålder, rädsla eller något annat hjälplöst tillstånd inte kan försvara sig eller förmår utforma eller uttrycka sin vilja, har samlag med honom eller henne.

I lagmotion LM 96/2017 rd föreslås det att 20 kap. 7 § i strafflagen ändras så att benämningen grovt sexuellt utnyttjande av barn ändras till våldtäkt av barn och att minimistrafvet höjs.

I lagmotion LM 10/2018 rd föreslås det att 20 kap. 1 och 7 § i strafflagen ändras så att för våldtäkt döms också den som har samlag med ett barn som inte har fyllt 16 år eller, i fall som avses i 6 § 2 mom., med ett barn som har fyllt sexton men inte aderton år.

I lagmotion LM 18/2018 rd föreslås det att 20 kap. 1 § i strafflagen ändras så att till paragrafen fogas preciseringar i syfte att tydligare än nu binda utnyttjande av offrets psykiska omognad till brottsrequisitet. Dessutom föreslås vissa begränsade justeringar som understryker betydelsen av offrets förmåga att på ett giltigt sätt utforma sin vilja.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Hur de aktuella ärendena har behandlats i utskottet

Lagutskottet har på sitt bord haft ett flertal förslag som gäller sexuellt utnyttjande av barn.

Utskottet har behandlat medborgarinitiativ MI 3/2015 rd, som lämnades till riksdagen den 24 september 2015 där undertecknarna kräver att minimistrafvet för grovt sexuellt utnyttjande av barn (SL 20 kap. 7 §) höjs till fängelse i två år (*yrkande 1*). I motiveringen sägs det att många straff är otillräckliga och inte motsvarar den allmänna rättsuppfattningen. För sådant grovt sexuellt utnyttjande av barn som lett till samlag utdöms gång efter annan villkorliga domar, varvid gärningsmannen undgår fängelse och kan fortsätta begå brottsliga gärningar.

Betänkande LaUB 24/2018 rd

I medborgarinitiativet krävs ytterligare att minimistrafvet för köp av sexuella tjänster av ung person (20 kap. 8 § § i strafflagen), lockande av barn i sexuella syften (20 kap. 8 b § i strafflagen), besökande av en barnpornografisk föreställning (20 kap. 8 c § i strafflagen), spridning av pornografisk bild (17 kap. 18 § i strafflagen), innehav av barnpornografisk bild (17 kap. 19 § i strafflagen) ska höjas till fängelse i fyra månader (*yrkande 2*). Därmed skulle en anteckning i straffregistret göras för alla sexualbrott mot barn.

Lagutskottet beslutade den 26 november 2015 behandla medborgarinitiativet tillsammans med lagmotion LM 21/2015 rd, där det också yrkas att minimistrafvet för grovt sexuellt utnyttjande av barn ska höjas till fängelse i två år. Lagmotionen innefattar ett förslag till ändring av 20 kap. 7 § i strafflagen. I motiven till lagmotionen påpekas det att det nuvarande minimistrafvet möjliggör villkorliga straff. Om minimistrafvet höjdes till två år skulle det sända en välgrundad signal om att det rör sig om ett allvarligt brott där påföljden inte kan vara villkorlig. I lagmotionen gör man den bedömningen att lagändringen skulle minska sexualbrotten mot barn eftersom rädslan för ett strängt straff blir ett hinder för att begå brottet eller åtminstone en omständighet som är ogynn- sam för gärningsmannen. Utskottet beslutade i ett senare skede att också behandla lagmotion LM 96/2017 rd, där det föreslås att brottsbenämningen grovt sexuellt utnyttjande av barn ändras till grov våldtäkt mot barn och att minimistrafvet höjs till fängelse i 2,5 år.

Under februari-mars 2016 hörde utskottet ett brett spektrum av sakkunniga om medborgarinitiativet och lagmotion LM 21/2015 rd. De sakkunnigas syn på problematiken var inte samstämmig. Under behandlingen framgick det att justitieministeriet ska undersöka medborgarnas uppfattning om straffnivåer. Eftersom undersökningen var relevant med tanke på det som föreslogs i initiativen, beslutade utskottet i maj 2016 vänta på utfallet av den och dess slutsatser.

Institutet för kriminologi och rättspolitik vid Helsingfors universitet genomförde undersökning- en under 2016—2017. Man bad domare och medborgare bestämma straff i ett antal rättsfall som presenterades för dem. Av fallen gällde ett sexuellt utnyttjande av barn där en 22-åring hade sam- lag med en 14-åring. De andra fallen handlade bland annat om våld på offentlig plats, våld i nära relationer, smuggling och försäljning av narkotika samt framförande av bil i berusat tillstånd. Un- dersökningen visade att befolkningen hade en strängare syn än domarna på det fall som gällde sexuellt utnyttjande. I just det fallet var domarna klart benägnare än befolkningen att bestämma ett villkorligt straff.

Efter att undersökningen blivit klar publicerade justitieministeriet en bedömningspromemoria om utvecklingsbehov i strafflagen gällande vissa sexualbrott, våldsbrott, rattfylleribrott och ekono- miska brott (Justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 7/2018). Därefter bereddes den nu aktuella propositionen (RP 212/2018 rd) där det föreslås att maximistrafvet för sexuellt utnyttjan- de av barn höjs från fyra till sex år och att en ny straffbestämmelse om grov våldtäkt mot barn tas in i strafflagen. Propositionen lämnades till riksdagen den 25 oktober 2018.

Lagutskottet beslutade den 9 november om gemensam behandling av medborgarinitiativet, de ovan nämnda lagmotionerna och propositionen. I ett senare skede har ytterligare lagmotioner som handlat om sexualbrott mot barn inkluderats i behandlingen.

Betänkande LaUB 24/2018 rd

Det rådde inte samstämmighet bland de sakkunniga om de förslag som ingår i propositionen. Under utfrågningen av sakkunniga i februari 2019 framkom det att förslaget att höja minimistrafvet för grovt utnyttjande av barn på det sätt som föreslås i medborgarinitiativet och i lagmotion LM 21/2015 rd var förenat med vissa konstitutionella dubier och att det fanns skäl att be grundlagsutskottet om ett utlåtande. Lagutskottet gjorde så den 13 februari 2018.

Grundlagsutskottet har emellertid inte hunnit behandla medborgarinitiativet och lagmotion LM 21/2015 rd eller ge lagutskottet något utlåtande i saken med beaktande av tidtabellen för återstoden av 2018 års riksmöte. För den skull och för att ett betänkande ska kunna beredas för plenum återtog utskottet den 7 mars 2019 sin begäran om utlåtande av grundlagsutskottet.

Sedan lagutskottet gjort en sammantagen bedömning av alla de ändringsförslag som är under behandling samt annan utredning, har utskottet stannat för att förorda de lagförslag som ingår i propositionen. Utskottet föreslår att alla initiativ förkastas. Till stöd för sin ståndpunkt anför utskottet följande:

Bestämmelserna i 20 kap. i strafflagen om våldtäkts- och utnyttjandebrott och vem som skyddas

Strafflagens 20 kap. har ett flertal straffbestämmelser som gäller sexualbrott. I 1 och 2 § i detta kapitel finns bestämmelser om våldtäkt och grov våldtäkt. Skyddsobjekt för våldtäktsbestämmelserna är i första hand den sexuella självbestämmanderätten men samtidigt skyddas också den fysiska integriteten och hälsan (se RP 212/2018 rd, s. 5). Tillämpningsområdet för straffbestämmelserna för våldtäktsbrott är mycket allmänt hållet, saknar åldersgränser och kan därför också tillämpas på barn.

I strafflagens 20 kap. föreskrivs också om sexualbrott mot barn, såsom sexuellt utnyttjande av barn (6 §) och grovt sexuellt utnyttjande av barn (7 §). Det har ansetts nödvändigt att föreskriva separat om sexualbrott som riktar sig mot barn för att skydda barnen och för att kunna lägga vikt vid att barn inte är mogna att råda över sin sexualitet. Bestämmelserna om sexualbrott mot barn skyddar barn mot utnyttjande och berör också bland annat hälsa och kroppslig integritet. När det gäller unga personer bör bestämmelserna samtidigt ge en möjlighet till en flexibel syn på unga människors inbördes sexuella relationer (RP 212/2018 rd, s. 5 med hänvisningar).

Med skyddsåldersgränsen avses den lagfästa ålder på 16 år och att personer som är yngre än det inte anses kunna ge ett giltigt samtycke till sexuellt umgänge med en vuxen. Skyddsåldersgränsen varierar från land till land och i Finland är den alltså 16 år. Om gärningsmannen är en förälder till barnet eller i förhållande till barnet står i en ställning som motsvarar en förälders och bor i samma hushåll som barnet är skyddsåldersgränsen 18 år.

Skyddsobjekten vid våldtäkt och sexuellt utnyttjande av barn avviker från varandra. Det här innebär att om gärningsmannen genom en och samma gärning gör sig skyldig exempelvis till våldtäkt och sexuellt utnyttjande av barn döms gärningsmannen till ett gemensamt straff för bägge brotten. När ett gemensamt fängelsestraff döms ut för flera brott får det strängaste straffet överskridas på det sätt som föreskrivs i 7 kap. 2 § i strafflagen.

Betänkande LaUB 24/2018 rd

Tidigare revideringar av bestämmelserna i 20 kap. i strafflagen om våldtäkts- och utnyttjandebrott

Strafflagens 20 kap. totalreviderades 1999 och därefter har enskilda bestämmelser ändrats vid ett flertal tillfällen. Nya bestämmelser har tillkommit och andra har upphävts. En betydande del av ändringarna har gällt sexualbrott mot barn. En del av ändringarna har följt på internationella åtaganden medan andra har haft nationella orsaker.

En mer omfattande revidering av bestämmelserna om sexualbrott mot barn gjordes 2011 (RP 282/2010 rd — LaUB 43/2010 rd). Vid den översynen höjdes bland annat minimistrafvet för sexuellt utnyttjande av barn från fängelse i 14 dagar till fängelse i fyra månader. Dessutom föreskrevs det att samlag med barn i en viss ålder i regel ska ses som grovt sexuellt utnyttjande av barn, vilket innebar att minimistrafvet i praktiken steg från fängelse i 14 dagar till fängelse i ett år. Bakgrunden till lagändringarna var ökad kunskap om de skadliga effekterna av sexualbrott mot barn och syftet var att skärpa straffnivån och förbättra barns straffrättsliga skydd.

Bestämmelserna om våldtäktsbrott har ändrats två gånger under det senaste decenniet. För det första breddades brottsrekvisitet i 20 kap. 1 § för våldtäkt 2011 så att det kom att gälla situationer där gärningsmannen utnyttjar någon som befinner sig i ett hjälplöst tillstånd och gärningsmannen inte har orsakat situationen (RP 283/2010 rd — LaUB 37/2010 rd). Tidigare dömdes gärningsmannen i sådana fall för sexuellt utnyttjande. Definitionen av våldtäktsbrott breddades ytterligare 2014 (RP 216/2013 rd — LaUB 4/2014 rd). Denna reform var också av betydelse för skyddet för barn, eftersom straffbestämmelsen om grov våldtäkt (20 kap. 2 § i strafflagen) kompletterades med en ny kvalificeringsgrund, nämligen att brottet begås mot ett barn som är under arton år.

Nuläge

Rekvisitet för sexuellt utnyttjande av barn

I 20 kap. 6 § i strafflagen föreskrivs det om straff för sexuellt utnyttjande av barn samt försök till det. Enligt paragrafens 1 mom. ska den som genom beröring eller på något annat sätt utsätter ett barn som är under 16 år för en sexuell handling som är ägnad att skada barnets utveckling eller förmår barnet att företa en sådan handling, ska för sexuellt utnyttjande av barn dömas till fängelse i minst fyra månader och högst fyra år. För sexuellt utnyttjande av barn döms enligt paragrafens 2 mom. också den som har samlag med ett barn som inte har fyllt 16 år, om inte brottet bedömt som en helhet är grovt på det sätt som avses i 7 § 1 mom. i strafflagen. För sexuellt utnyttjande av barn döms också den som handlar på ett sätt som avses i 1 mom. med ett barn som har fyllt sexton men inte aderton år, om gärningsmannen är barnets förälder eller i förhållande till barnet står i en ställning som motsvarar en förälders samt bor i samma hushåll som barnet.

Det för tillämpningen centrala begreppet ”sexuell handling” definieras i 20 kap. 10 § 3 mom. i strafflagen. Med sexuell handling avses enligt lagrummet en gärning som har en väsentlig sexuell innebörd med hänsyn till gärningsmannen och den som gärningen riktar sig mot samt gärningsomständigheterna. Som exempel på sexuell handling nämns i lagens förarbetet (se t.ex. RP 282/2010 rd) bland annat att locka barn att se på masturbering, samlag eller pornografiska filmer, att berätta om sexuellt laddade händelser för barn, att skicka sexuellt färgade textmeddelanden, e-

Betänkande LaUB 24/2018 rd

postmeddelanden eller brev till barn, att visa sina könsorgan för barn och att kyssa ett barn. Uppfyllandet av brottsrequisitet för utnyttjandebrott som riktas mot barn förutsätter således inte någon fysisk kontakt med gärningsmannen och målsäganden.

Maximistrafvet för grovt sexuellt utnyttjande av barn

I 20 kap. 7 § i strafflagen föreskrivs det om straff för grovt sexuellt utnyttjande av barn samt försök till det på följande sätt: Om 1) gärningsmannen har samlag med ett barn som inte har fyllt 16 år eller, i ett fall som avses i 6 § 2 mom., med ett barn som har fyllt 16 men inte 18 år, eller 2) vid sexuellt utnyttjande av barn a) brottet begås mot ett barn vars ålder eller utvecklingsnivå är sådan att brottet är ägnat att orsaka barnet synnerlig skada, b) brottet begås på ett synnerligen förödmjukande sätt, eller c) brottet är ägnat att orsaka barnet synnerlig skada på grund av det speciella förtroende som barnet hyser för gärningsmannen eller på grund av att barnet på något annat sätt står i särskilt beroende ställning till gärningsmannen, och brottet även bedömt som en helhet är grovt, skall gärningsmannen för grovt sexuellt utnyttjande av barn dömas till fängelse i minst ett och högst tio år.

Strafflagens 20 kap. 7 § 1 mom. 1 punkt innebär att samlag med ett barn under 16 år och i vissa fall med ett barn som är 16 eller 17 år i princip utgör grovt sexuellt utnyttjande av barn. Det krävs inte att gärningen begås med våld eller hot om våld. Om gärningen är förenad med våld eller hot om våld handlar det dessutom om våldtäkt.

Definitionen av samlag finns i 20 kap. 10 § 1 mom. i strafflagen. Med samlag avses enligt definitionsbestämmelsen inträngande med könsorgan i en annans kropp eller sexuellt inträngande i en annans könsorgan eller anus eller tagande av en annans könsorgan i sin kropp. Definitionen är synnerligen vid och täcker in också andra gärningar än samlag på det sätt som ordet används i allmänspråket. Samlagsdefinitionen avser med andra ord också inträngande exempelvis med finger i könsorgan.

För att brottet ska betraktas som grovt sexuellt utnyttjande av barn ska gärningen också vara grovt betraktad som en helhet. Kvalificeringsgrunden enligt paragrafen leder till en presumtion om grovhetsgraden, men det är inte tillräckligt. Kravet på att brottet även bedömt som en helhet ska vara grovt förutsätter att det görs en sammantagen bedömning. I fråga om denna straffbestämmelse kan bedömningen påverkas exempelvis av förhållandet mellan gärningsmannen och barnet, ålderskillnaden samt barnets ålder och utveckling (RP 282/2010 rd).

Om gärningen inte uppfyller brottsrequisitet för grovt sexuellt utnyttjande av barn anses det vara sexuellt utnyttjande av barn. Detta kan vara fallet exempelvis om gärningsmannen och barnet sällskapar med varandra men situationen ändå inte uppfyller de villkor som föreskrivs i begränsningsbestämmelsen i 20 kap. 7 a § i strafflagen. Enligt begränsningsbestämmelsen anses en handling inte som sexuellt utnyttjande av barn eller som i 7 § 1 mom. 1 punkten avsett grovt sexuellt utnyttjande av barn, om den inte kränker den sexuella självbestämmanderätten för den som utsättes för handlingen och det inte råder någon stor skillnad i ålder samt själslig och kroppslig mognad mellan parterna. Bestämmelsen är avsedd för sådana situationer där de unga sällskapar med varandra och har sexuellt umgänge på frivillig basis (se bland annat RP 212/2018 rd, s. 41 med hänvisningar, RP 282/2010 rd, s. 106).

Betänkande LaUB 24/2018 rd

Våldtäkt

Om straff för våldtäkt föreskrivs i 20 kap. 1 § i strafflagen. Den som genom våld på person eller med hot om sådant våld tvingar någon till samlag ska enligt paragrafens 1 mom. för våldtäkt dömas till fängelse i minst ett och högst sex år. För våldtäkt ska enligt 2 mom. också den dömas som genom att utnyttja att någon till följd av medvetlöshet, sjukdom, funktionsnedsättning, rädsla eller något annat hjälplöst tillstånd inte kan försvara sig eller förmår utforma eller uttrycka sin vilja, har samlag med honom eller henne. Om våldtäkten med hänsyn till att hotet har varit ringa eller med hänsyn till andra omständigheter vid brottet bedömd som en helhet är mindre allvarlig än de gärningar som avses i 1 och 2 mom., ska gärningsmannen enligt 3 mom. dömas till fängelse i minst fyra månader och högst fyra år. På samma sätt döms den som med annat hot än sådant som avses i 1 mom. tvingar en annan till samlag. Det som föreskrivs i 3 mom. tillämpas emellertid inte om våld brukats vid våldtäkten.

Grov våldtäkt

För grov våldtäkt föreskrivs straff i 20 kap. 2 §. Lagrummet lyder: ”Om vid våldtäkt 1) någon orsakas svår kroppsskada, en allvarlig sjukdom eller försätts i livshotande läge, 2) brottet begås av flera eller genom brottet orsakas synnerligen kännbart psykiskt eller fysiskt lidande, 3) brottet begås mot ett barn som är under arton år, 4) brottet begås på ett synnerligen rått, grymt eller förnedrande sätt eller 5) används skjut- eller eggvapen eller något annat livsfarligt hjälpmedel eller annars hotas med allvarligt våld, och våldtäkten även bedömd som en helhet är grov, ska gärningsmannen för grov våldtäkt dömas till fängelse i minst två och högst tio år.” Också försök är straffbart.

Till kvalificeringsgrunderna för grov våldtäkt fogades 2014 som en ny punkt att offret är ett barn under 18 år. I samband med ändringen i lagstiftningen framhölls, att också i det fall där offret är yngre än 18 år krävs det att våldtäkten bedömd som en helhet är grov. (RP 216/2013 rd, s. 59/II). I det sammanhanget påminnes det om att ifall offret för ett våldtäktsbrott är en person som är yngre än 16 år (eller i vissa fall 16 eller 17 år), gör sig gärningsmannen samtidigt skyldig till sexuellt utnyttjande av barn enligt 20 kap. 6 § i strafflagen eller till grovt sexuellt utnyttjande av barn enligt 7 § (s. 6/II). Detta innebär att gärningsmannen samtidigt ska dömas både för våldtäktsbrott och för sexuellt utnyttjande av barn. Straffet för grov våldtäkt och grovt sexuellt utnyttjande av barn är fängelse i 2—13 år.

Om bestämmande av straff

Ett straff bestäms enligt den straffskala som gäller för brottet i fråga (6 kap. 2 § i strafflagen). Den allmänna principen är att straffet ska mätas ut så att det står i ett rättvist förhållande till hur skadligt och farligt brottet är, motiven till gärningen samt gärningsmannens av brottet framgående skuld i övrigt (6 kap. 4 § i strafflagen). Ett straff ska bestämmas med beaktande av samtliga grunder som enligt lag inverkar på storleken och arten av straffet samt enhetligheten i straffpraxis (6 kap. 3 § i strafflagen).

Genom att iaktta enhetlighet i straffpraxis vill man garantera att likställighetsprincipen genomförs också i fråga om utmätning av straff. Vid strävan efter enhetlighet i straffpraxis är det väsent-

Betänkande LaUB 24/2018 rd

liga att jämföra den aktuella gärningen med andra snarlika gärningar och beakta de straff som utmätts för dem. Centralt vid straffmätning är de beslut som styr utmätningen och högsta domstolens övriga beslut (se HD 2018:35 punkt 7 och de beslut som nämns där).

I högsta domstolens beslut (se HD 2018:60 punkt 10 och de avgöranden som nämns där) har det ansetts att vid utmätning av straff för sexuellt utnyttjande av barn ska det fästas särskild vikt vid hur skadlig gärningen har varit med tanke på barnets utveckling. Ju närmare barnets relation till gärningsmannen är och ju mer kränkande den sexuella handlingen är till sin art, desto skadligare är gärningen för barnet. Till skadligheten bidrar också antalet gärningar av utnyttjande och tillfällena där barnet utnyttjats samt den tidsperiod över vilken gärningarna sträcker sig.

Straffet kan också påverkas bland annat av skärpningsgrunder (6 kap. 5 § i strafflagen), lindringsgrunder (6 kap. 6 § i strafflagen) och skälighetsgrunder (6 kap. 7 § i strafflagen). Också lindrigare straffskala (6 kap. 8 § i strafflagen) kan tillämpas på utnyttjandebrott som riktas mot barn. Det gäller exempelvis fall där gärningsmannen har begått brottet innan han eller hon fyllde 18 år eller det på grunder som nämns i 6 eller 7 § eller på andra exceptionella grunder finns särskilda skäl för lindrigare straffskala, som ska nämnas i domen.

Om val mellan villkorligt och ovillkorligt fängelsestraff föreskrivs i 6 kap. 9 § i strafflagen. Där sägs att ett fängelsestraff på viss tid som uppgår till högst två år kan förklaras villkorligt, om det inte med hänsyn till hur allvarligt brottet är, gärningsmannens skuld sådan den framgår av brottet eller gärningsmannens tidigare brottslighet förutsätts att ovillkorligt fängelse döms ut. För ett brott som någon har begått innan han eller hon fyllde 18 år får dock inte dömas till ovillkorligt fängelsestraff, om det inte finns vägande skäl.

I rättspraxis har det ansetts att ju närmare straffet ligger två års fängelse, desto mer vägande skäl behövs det för att straffet ska kunna utdömas villkorligt (se HD 2018:35 punkt 15 och de beslut som nämns där). Vid utdömning av två års fängelse för en myndig gärningsman krävs exceptionellt vägande skäl för att fängelsedom ska förklaras villkorlig.

Praxis

I utredningar om förekomsten av sexuellt utnyttjande av barn (se RP, s. 13) har det noterats att sexuellt utnyttjande av barn har minskat bland flickor från 14 procent (1988) till 4 procent (2013) och bland pojkar från 5 procent till en procent. På befolkningsnivå innebär resultaten att cirka 1 500 brott begås årligen.

Det finns forskningsdata om straffpraxis för utnyttjande av barn från tiden före lagändringen år 2011 (Rättspolitiska forskningsinstitutets undersökning 2009), men motsvarande forskningsdata om straffpraxis efter lagändringen finns inte att tillgå. I propositionen (s. 13—17) och i utredningar till utskottet finns dock uppgifter ur Statistikcentralens material.

Enligt senaste uppgifter om påföljdssystemet från Institutet för kriminologi och rättspolitik (Krimo 32/2018, Seuraamusjärjestelmä 2017, s. 98—99) dömdes sammanlagt 255 personer för sexuellt utnyttjande av barn som huvudbrott 2017. De flesta av dem (94 %) dömdes till villkorligt fängelse. Det genomsnittliga straffet för enstaka brott var något under åtta månader fängelse. För

Betänkande LaUB 24/2018 rd

grundläggande brottsrekvisit för utnyttjande av barn utdöms således sällan ovillkorligt fängelsestraff. Samma år utdömdes för grovt sexuellt utnyttjande av barn 99 fängelsestraff av vilka 48 procent var ovillkorliga. Medellängden för de ovillkorliga fängelsestraffen var cirka tre år.

Antalet straff för utnyttjandebrott mot barn visar på en övergång från sexuellt utnyttjande av barn till grovt sexuellt utnyttjande av barn. Antalet brott enligt det grundläggande brottsrekvisitet har minskat, medan mängden grovt utnyttjande tydligt har ökat efter 2011 (Krimo 32/2018, Seuraamusjärjestelmä 2017, s. 98—99). I detta avseende har straffpraxis således blivit strängare. Ändringen beräknas bero på en lagändring som genomfördes 2011, där samlag i princip fastställdes som grovt sexuellt utnyttjande av barn. Att definitionen för våldtäkt utvidgades 2014 beräknas ha inverkat på förändringen (RP, s. 14).

Andelen ovillkorliga fängelsestraff för grovt sexuellt utnyttjande av barn har dock minskat under de senaste åren. Åren 2010 och 2011 var 56 respektive 79 procent av straffen ovillkorliga fängelsestraff, medan motsvarande andelar åren 2015 och 2016 var 69 procent respektive 60 procent. År 2017 hade mängden ovillkorliga domar minskat till 48 procent (Krimo 32/2018, Seuraamusjärjestelmä 2017, s. 98—99). Också denna ändring bedöms bero på att gärningar som tidigare bedömdes som sexuellt utnyttjande av barn på grund av lagändringar nu omfattas av den grova gärningsformen. Villkorliga fängelsestraff förenas dock mer än förr med tilläggsåtgärder såsom samhällstjänst. Systemet har således blivit strängare också vid användning av villkorligt fängelsestraff.

I propositionsmotiven behandlas också brottsituationen i fråga om våldtäktsbrott (s. 16—17). Enligt dem tyder uppgifter från barnofferundersökningar på befolkningsnivå på att det årligen begås cirka 100 våldtäktsbrott som riktar sig mot 15-åringar eller yngre, och att antalet tvinganden till sexuella handlingar är cirka 500. Till polisen rapporterades år 2017 135 misstänkta våldtäktsbrott som riktat sig mot barn under 15 år. Antalet gärningar som riktade sig mot 15—17-åringar var 271. Av gärningarna som riktade sig mot under 15-åringar var 40 grova våldtäkter och av gärningarna som riktade sig mot 15—17-åringar var 52 grova våldtäkter. Gärningar som riktat sig mot barn bildade cirka en tredjedel av samtliga våldtäktsbrott, och sammanlagt rapporterades till polisen 1133 misstänkta våldtäktsbrott.

Inte heller för våldtäktsbrotten finns det färsk forskning. Men i propositionen bedöms det att de ändringar som gjorts i 20 kap. i strafflagen för sin del har lett till att antalet straff som dömts ut för våldtäkter har mer än fördubblats från år 2010 till år 2016. Antalet straff som dömts ut för grov våldtäkt har femdubblats. Ökningen av grova våldtäkter har förklarats med en lagändring som trädde i kraft 2014 och där det till kvalificeringsgrunderna för grov våldtäkt fogades att offret är ett barn under 18 år.

Lagändringarna ser enligt propositionens inte ut att i betydlig grad ha påverkat längden på strafftiderna för de som dömts för våldtäkt. Det ovillkorliga straffet är fängelse i cirka två år och det villkorliga straffet cirka ett och ett halvt år. Längden av ovillkorligt fängelse påverkas inte heller i betydande grad av huruvida ovillkorligt fängelse döms ut som ett enda straff eller i kombination med samhällstjänst eller böter som tilläggsstraff. Andelen av ovillkorligt fängelse har varit cirka 40 procent.

Betänkande LaUB 24/2018 rd

För grova våldtäkter utdöms nästan uteslutande stränga ovillkorliga fängelsestraff. Det förekommer årliga variationer i medellängderna av ovillkorliga fängelsestraff. Under en uppföljningstid på fyra år var medellängden kortast år 2010 (fängelse i 3 år 5 månader) och längst år 2015 (fängelse i 5 år 8 månader). Om grovt sexuellt utnyttjande av barn också innefattade våldtäktsbrott, dömdes enligt en undersökning från 2009 gärningsmannen i genomsnitt till 5 år 11 månader ovillkorligt fängelse (RP 212/2018 rd, s.17 och Rättspolitiska forskningsinstitutets undersökning 2009, s. 45, som där hänvisas till).

Högsta domstolen har nyligen utfärdat avgöranden där den har skärpt straffen som utdömts för sexualbrott mot barn. Exempelvis i avgörande HD 2018:35 hade A, 23 år, och målsäganden, cirka 13 år 10 månader, som träffats för första gången tillbragt kvällen i en lägenhet. Målsäganden hade under kvällen druckit alkohol och blivit berusad. A hade därefter haft samlag med målsäganden. Hovrätten hade dömt A för grovt sexuellt utnyttjande av barn till 1 år 4 månader ovillkorligt fängelse. I högsta domstolen skärpes straffet till 2 år ovillkorligt fängelse. I avgörandet fästes uttryckligen uppmärksamhet vid de tidigare genomförda lagreformernas avsikt att skärpa straffpraxis för sexualbrott mot barn.

Statistikcentralens statistik över återfall i brott specificerar inte sexualbrott mot barn. Statistiken specificerar endast våldtäktsbrott, och för dem är andelen återfall ringa jämfört med andra brottstyper. År 2017 hade endast 0,5 procent av de som dömts för våldtäktsbrott under de föregående tre åren blivit dömda för ett likartat brott. Ingen av återfallsförbrytarna var minderårig. Andelen personer som gjort sig skyldiga till andra brott än våldtäktsbrott tidigare var 18,9 procent och även det är en liten andel jämfört med andra brottstyper. Andelen återfall bland alla brottmålsdomar 2017 var 46,3 procent.

Forskningsresultaten tyder på att det är sällsynt jämfört med andra brottstyper med återfallsbrott i fråga om sexualbrott mot barn. Enligt en undersökning från 2009 begick cirka 5 procent av de som dömts för sexuellt utnyttjande av barn ett nytt utnyttjandebrott under de följande 9 åren (Hinkkanen 2009, Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 92, s. 83).

Bedömning av nuläget

Lagutskottet har tidigare konstaterat att straffskalorna för brott måste bestämmas utifrån hur skadliga och klandervärda gärningarna är, dvs. utifrån straffvärdet (se t.ex. LaUB 3/1998 rd). Detta är en följd av proportionalitetskravet som ingår i villkoren för begränsning av grundläggande fri- och rättigheter (LaUB 38/2014 rd, s. 3). Straffskalorna för sexualbrott i 20 kap. i strafflagen ska också bilda en behörig och konsekvent helhet. De ska också vara konsekventa och behöriga i förhållande till de övriga brotten i strafflagen.

Det är inte lätt att bedöma om domarna för sexualbrott som riktat sig mot barn är på behörig nivå i förhållande till hur skadligt och allvarligt brottet är. Bedömningen försvåras av att brottsbeteckningarna innefattar gärningar som i hög grad skiljer sig från varandra i fråga om gärningssättet och klandervärden, och de gärningar som ligger till grund för straffet är inte alltid jämförbara. På grund av sekretessbestämmelserna finns det ofta inte heller noggranna uppgifter om gärningssättet och omständigheterna för sexualbrottens del. Det är således inte möjligt att dra några långtgående generella slutsatser om straffpraxis utifrån enskilda domar och uppgifter som förekommit

Betänkande LaUB 24/2018 rd

i offentligheten. Vid bedömning och jämförelse av enskilda domar bör man också beakta att utgångspunkten är att på ett brott tillämpas den lag som gällde vid tidpunkten för gärningen. Domar i brottmål är således inte jämförbara, om gärningarna har begåtts vid olika tidpunkter och bestämmelser med olika innehåll har tillämpats på dem.

Enligt lagutskottets uppfattning möjliggör de gällande straffbestämmelserna om utnyttjandebrott och våldtäktsbrott mot barn stränga straff redan i dag. Enligt uppgift och i ljuset av det som sägs ovan har straffpraxis skärpts under de senaste åren, också om det inte finns heltäckande forskningsdata om saken. Som det sägs ovan döms det dock också ut villkorliga fängelsestraff för grovt sexuellt utnyttjande av barn, och de straffens andel har ökat under de senaste åren. Ändringen bedöms bero på att lindrigare gärningar som tidigare bedömdes som sexuellt utnyttjande av barn på grund av lagändringar nu omfattas av den grova gärningsformen. Användningen av villkorliga straff kan också förklaras med att grovt sexuellt utnyttjande av barn innefattar gärningar som i hög grad skiljer sig från varandra i fråga om gärningssättet och allvarligheten, eftersom en del gärningar inte ens inbegriper fysisk kontakt medan det i andra handlar om samlag. Andra omständigheter som kan påverka användningen av villkorliga straff är att gärningsmannen är ung och inte har några tidigare domar, eftersom återfall i sexualbrott som det sägs ovan är sällsyntare än återfall i andra brott.

Men utskottet understryker att sexualbrott mot barn och särskilt de grävsta gärningsformerna av sexualbrotten är synnerligen skadliga och farliga brott. De kan medföra allvarliga och långvariga skador för barnets hälsa och utveckling, och de skadar också barnets familj och samhället i stort. Barn befinner sig i en utsatt position jämfört med vuxna, och samhället måste därför skydda barn mot sexualbrott också med straffrättsliga medel.

Motiveringen i regeringens proposition, de många motionerna och det initiativ som behandlas samtidigt med propositionen och de uppgifter lagutskottet fått tyder enligt utskottet i hög grad generellt på att förhållningssättet till sexualbrott mot barn har skärpts ytterligare. Särskilt allvarliga anses gärningar i vilka det ingår samlag eller som riktar sig mot små barn vara. Höjning av straffskalorna är ett sätt att betona att sexualbrott mot barn är särskilt skadliga och klandervärda brott. Utskottet anser i ljuset av de uppgifter det fått att det är motiverat att skärpa straffskalorna för de grävsta sexualbrotten mot barn.

Utöver straffrättsliga medel och straff behövs det också andra verktyg i kampen mot sexualbrotten mot barn. Det är bland annat viktigt att satsa på samarbete mellan myndigheter och frivilligorganisationer och på förebyggande verksamhet. Till exempel grooming, dvs. lockande av barn i sexuella syften (20 kap. 8 b § i strafflagen) har blivit allt vanligare. Utskottet betonar därför viktigen av att bekämpa grooming och att förebygga att barn faller offer för sexuellt utnyttjande och sexualbrott. Här är det särskilt viktigt att öka resurserna för den så kallade nätpolisverksamheten. När det gäller datanätsbrottslighet är det också av betydelse att öka risken för att bli fast.

Utskottet påpekar också att sexuell fostran och sexualupplysning är viktiga i kampen mot sexuella trakasserier och sexualbrott. Kunskap om kroppskänsla och trygghetsfostran samt emotionell förmåga är fungerande verktyg för att minska sexuella trakasserier och trygga barnens frid under deras uppväxt och utveckling. Därför är det viktigt att åldersanpassad sexuell fostran förverkligas i hela landet enligt likadana principer, med början från den småbarnspedagogiska verk-

Betänkande LaUB 24/2018 rd

samheten upp till lågstadiet och högstadiet, och att man säkerställer resurser och utbildning för ändamålet.

Också olika sätt att hindra en person från att begå det första och eventuellt enda sexualbrottet ska beaktas. Personer som befarar att de kommer att begå ett sexualbrott måste få stöd och rådgivning.

Lagutskottet ser också allvarligt på att rättegångarna som gäller sexualbrott mot barn räcker länge. Det kan dröja flera år från det att brottet anmäls tills man får ett domstolsavgörande. Med tanke på rättsskyddet för minderåriga offer är det viktigt att rättegången inte är oskäligt lång. Utskottet ser det som viktigt att försöka förkorta rättegångarna, så att sexualbrott mot barn behandlas utan obefogat dröjsmål. Utskottet anser att man framöver genom att trygga resurserna för polisen, åklagarna och domstolarna och genom att utveckla förfarandena ska sträva efter att sexualbrott mot barn behandlas skyndsamt.

För att minderåriga sexualbrottsoffer ska klara sig är det synnerligen viktigt med stödtjänster. Sådana ska erbjudas oberoende av i vilken fas rättegången är och hur den framskrider och oberoende av hur lång tid det har gått sedan brottet begicks. Det ska också finnas stödtjänster för familjemedlemmarna till ett minderårigt offer. Det är väsentligt att de som tillhandahåller stödtjänster har tillräckliga resurser och tillräcklig kompetens och yrkeskunskap för att möta barnet och stödja barnet och dess familj.

Bedömning av förslagen i regeringens proposition

Målsättning och alternativ

Syftet med förslagen i propositionen är att effektivisera det straffrättsliga skyddet av den sexuella självbestämmanderätten och att skydda barn mot sexuellt utnyttjande och på det sättet förebygga sexualbrott mot barn. Lagutskottet anser att målen utan tvekan kan understödjas.

Lagutskottet fäster dock uppmärksamhet vid den kritik som de sakkunniga framförde under utfrågningen. För det första kritiserades propositionen för att ändringarna nu genomförs som en delreform, när man borde göra en totalreform av sexualbrotten mot barn eller av hela 20 kap. i strafflagen. Särskilt påpekades det att propositionen inte ändrar på den saken att alla samlag med barn inte uppfyller rekvisitet för våldtäktsbrott.

Kritik har också framförts mot att konsekvenserna av tidigare reformer inte har utretts. Reformen bedöms också enbart ha obetydliga konsekvenser, och därför anser en del av de sakkunniga att man utöver eller i stället för att höja maximistraflet för sexualbrott mot barn borde höja minimistraflet, eller att detta skulle ha större effekt. Å andra sidan har en del av de sakkunniga meddelat att de uttryckligen motsätter sig en höjning av minimistraflet.

Det att man vid beredningen av propositionen inte i högre grad har bedömt regleringstekniska frågor i anslutning till våldtäktsbrott, såsom samtycke eller barnets ålder i förhållande till bestämmelserna om våldtäktsbrott, beror enligt justitieministeriet på att propositionen initierades utifrån det som skrevs in i regeringsprogrammet om bedömning av straffnivåerna. Justitieministeriet

Betänkande LaUB 24/2018 rd

startade emellertid i januari 2019 en totalreform av strafflagens 20 kap., och i det sammanhanget kommer man också att bedöma regleringstekniken när det gäller sexualbrott mot barn. Beträffande straffskalorna anser justitieministeriet att de ändringar som föreslås i propositionen täcker regleringsbehoven i fråga om straffen för de grövsta sexualbrotten mot barn.

Kritiken mot propositionen och de många nu aktuella motionerna och initiativet visar dock enligt lagutskottet tydligt att särskilt bestämmelserna om våldtäkt och utnyttjande i strafflagens 20 kap. fortfarande kräver utredning. Det handlar inte bara om regleringstekniken utan också om straffskalorna. Utskottet välkomnar trots det ändringsförslagen i denna proposition i sig, och de kan genomföras separat utan att detta strider mot eller hindrar eventuella senare reformer. Utskottet tillstyrker därför ändringarna. Utskottet behandlar nedan närmare de motioner och det initiativ som sambehandlas med propositionen samt de övriga ändringsbehoven som gäller strafflagens 20 kap.

I fråga om det som föreslås i propositionen anför utskottet följande.

Höjning av maximistraffet för sexuellt utnyttjande av barn

Lagutskottet tillstyrker höjningen av maximistraffet för sexuellt utnyttjande av barn från fyra till sex års fängelse, eftersom straffen då i framtiden kan bestämmas utifrån en bredare skala än förut. Detta är motiverat när man beaktar att straffbestämmelsen innefattar gärningar som är mycket olika till gärningssätten och allvarligheten.

Enligt motiveringen till regeringens proposition (s. 37—38) möjliggör höjningen av maximistraffet för grundrekvisitet av brottet till fängelse i sex år en strängare bedömning av de grövsta gärningarna som lyder under brottsbeskrivningen och som enligt den helhetsbedömning som förutsätts i 20 kap. 7 § i strafflagen inte uppfyller rekvisitet för grovt sexuellt utnyttjande av barn. Exempel på sådana är enligt propositionen gärningar där det ingår samlag.

Lagutskottet konstaterar att syftet med den lagändring som gjordes 2011 uttryckligen var att gärningar som inbegriper samlag som utgångspunkt skulle betraktas som grovt sexuellt utnyttjande av barn. Utskottet betonar att meningen med den ändring som föreslås nu inte är att ändra denna utgångspunkt. Men en del av de gärningar i vilka det ingår samlag uppfyller inte heller i dagsläget det krav på att gärningen ska vara grov bedömd som en helhet som gäller den grova gärningsformen, och de bedöms därför som sexuellt utnyttjande av barn enligt grundrekvisitet. Höjningen av maximistraffet för grundrekvisitet till fängelse i sex år ger då bättre möjligheter än förut till ett proportionerligt straff när det gäller de allvarligaste gärningsformerna.

Å andra sidan betonar lagutskottet det som också framgår av regeringens proposition (s. 37), dvs. att som gärningssätt innebär samlag dock inte i sig att skalans strängaste straff ska mätas ut. Exempelvis sådana förhållanden där unga sällskapar med varandra och där begränsningsbestämmelsen i 7 a § inte är helt tillämplig kan som utgångspunkt bedömas relativt lindrigt.

Utskottet betonar också i övrigt att meningen är att straffskalorna för de olika gärningsformerna ska tillämpas så att straffpraxis bildar en konsekvent helhet.

Betänkande LaUB 24/2018 rd

Enligt lagutskottet kan den strängaste delen av straffskalan för grundrekvisitet tillämpas förutom på gärningar i vilka det ingår samlag också till exempel på sådana till gärningssättet väsentliga, upprepade utnyttjandegärningar som riktats mot en och samma målsägande och som pågått under en lång tid, men som trots det inte uppfyller villkoren för den grova gärningsformen. Också i propositionen nämns som exempel långvarig beröring (s. 38).

Grov våldtäkt mot barn

I propositionen föreslås att 20 kap. i strafflagen kompletteras med en ny straffbestämmelse om grov våldtäkt mot barn (7 b §) för att skärpa straffen för de grävsta sexualbrotten som riktar sig mot barn. Den föreslagna nya straffbestämmelsen gäller de grävsta fallen, där straffbestämmelserna om våldtäktsbrott och utnyttjandebrott tillämpas samtidigt. Straffskalan föreslås vara fängelse i 4—12 år.

Den föreslagna ändringen betyder att minimistraffet stiger från fängelse i två år till fängelse i fyra år, eftersom straffet för grov våldtäkt och grovt sexuellt utnyttjande av barn som det sägs ovan i dag är fängelse i 2—13 år. En del av de sakkunniga som utskottet hörde ansåg att det föreslagna minimistraffet var problematiskt eftersom det kan leda till ett hopp i bestämmandet av straffet och försvåra en proportionerlig bedömning av klandervärdeheten hos våldtäktsbrott mot barn och andra brott. Det föreslogs därför att minimistraffet sänks till fängelse i tre år.

Lagutskottet anser dock att den nya brottsbeteckningen och straffskalan på ett bra sätt beskriver den särskilda skadligheten av gärningen och det synnerligen stränga förhållningssättet till sexualbrott mot barn. Enligt utskottet är det stränga straffhotet motiverat när man beaktar att det handlar om de allvarigaste sexualbrotten mot barn. När man jämför den föreslagna straffskalan med exempelvis straffskalorna för våldsbrott bör man också beakta att allvariga och långvariga sexualbrott mot barn ofta tillräknas gärningsmannen som enskilda brott medan däremot långvarigt våld kan indelas i flera brott. Då kan ett gemensamt straff mätas ut för gärningarna som är strängare än de straff som döms ut för de enskilda brotten.

Å andra sidan sades det vid sakkunnigutfrågningen också att maximistraffet borde höjas från det föreslagna fängelse i 12 år till fängelse i 13 år, eftersom det gemensamma maximistraffet för grov våldtäkt och grovt sexuellt utnyttjande av barn i dag är fängelse i 13 år. Lagutskottet tillstyrker dock det föreslagna maximistraffet fängelse i 12 år, eftersom detta är ett vedertaget maximistraff i lagstiftningen och motsvarar maximistraffet för dråp (21 kap 1 § i strafflagen). I praktiken innebär förslaget inte heller någon lindring av maximistraffet, eftersom det föreslagna maximistraffet gör det möjligt att döma ut ett fängelsestraff på upp till 15 år vid bestämmande av ett gemensamt straff. Det överstiger det gällande maximistraffet med två år.

I bestämmelsen om grov våldtäkt mot barn ingår inte något självständigt krav på att gärningen ska vara grov även bedömd som en helhet. Bestämmelsen ska dock enbart tillämpas i situationer där det handlar om både grov våldtäkt och grovt sexuellt utnyttjande av barn. Rekvisitet för den grova gärningsformen ska således uppfyllas för bägge gärningarnas del, och det betyder också att det krav på att gärningen är grov bedömd som en helhet som finns i båda straffbestämmelserna ska uppfyllas.

Betänkande LaUB 24/2018 rd

I det här sammanhanget fäster utskottet uppmärksamhet vid att i propositionen som exempel nämns att bestämmelsen om grov våldtäkt mot barn även kan tillämpas på gärningar där det inte finns någon stor skillnad i gärningsmannens och offrets ålder, till exempel om en 15-åring våldtas av en 17-åring (s. 39). Lagutskottet konstaterar att det exemplet bara gäller tillämpningen av begränsningsbestämmelsen i 20 kap. 7 a § i strafflagen och att man genom den velat klarlägga att begränsningsbestämmelsen inte hindrar tillämpning av bestämmelsen om grov våldtäkt mot barn i det fall som avses i exemplet. Även då bör man dock på normalt sätt bedöma om gärningen uppfyller det krav på att gärningen ska vara grov bedömd som en helhet som gäller både grov våldtäkt och grovt sexuellt utnyttjande av barn. Det exempel som nämns i propositionen minskar således inte betydelsen av en sådan bedömning.

Bedömning av medborgarinitiativ MI 3/2015 rd och lagmotion LM 21/2015 rd samt kommande reformbehov i fråga om bestämmelserna om utnyttjande- och våldtäktsbrott mot barn

I medborgarinitiativet krävs det att minimistrafpen för vissa sexualbrott mot barn höjs, på det sätt som anges ovan. Trots att medborgarinitiativet har rubricerats som "lagförslag" innehåller det inga förslag till ändringar av de bestämmelser i strafflagen som nämns där. Medborgarinitiativet betraktas därför som ett sådant förslag om att lagberedning ska inledas som avses i 4 § 1 mom. i lagen om medborgarinitiativ (12/2012).

När det gäller yrkandet i medborgarinitiativet på att höja minimistrafpen för de brott som avses där till fängelse i fyra månader så att brottet medför en anteckning i straffregistret (yrkande 2) konstaterar lagutskottet att lagberedningsåtgärder inte behöver inledas för att ändra bestämmelserna i strafflagen. Det beror på att samtidigt med den senaste större översynen av bestämmelserna om sexualbrott mot barn 2010 ändrades också 6 § 2 mom. i straffregisterlagen (770/1993) så att i ett straffregisterutdrag som ges för kontroll av brottslig bakgrund antecknas bötesstraff som har registrerats i bötesregistret också i fråga om de brott som avses i medborgarinitiativet.

Till den del det handlar om yrkandet i medborgarinitiativet att höja minimistrafpen för grovt sexuellt utnyttjande av barn (yrkande 1) behandlar lagutskottet lagmotion LM 21/2015 rd om samma sak. I den lagmotionen ingår också ett lagförslag om ändring av den ifrågavarande bestämmelsen i strafflagen (20 kap. 7 §).

Som det framgår ovan har lagutskottet haft medborgarinitiativet och lagmotionen LM 21/2015 rd för behandling ända sedan början av valperioden. Utskottet har hört ett stort antal sakkunniga men har efter det inväntat resultaten från den rättsmedvetandeundersökning som gjorts vid justitieministeriet och justitieministeriets slutsatser om ändringsbehoven i lagstiftningen. Av de sex brott som undersöktes gällde visserligen bara ett sexuellt utnyttjande av barn. I fallet hade en 22-åring samlag med en 14-åring. Man utredde således inte hur medborgarna och domarna förhåller sig till samlag med ett litet barn, vilket utskottet hade sett som väsentligt. Å andra sidan visade undersökningen att allmänheten hade en strängare syn än domarna på det fall som gällde samlag med en person under 14 år. I det fallet var domarna klart benägnare än allmänheten att bestämma ett villkorligt straff.

Undersökningen och slutsatserna i justitieministeriet tog så lång tid att en proposition om de ändringar som ansågs behövas kunde överlämnas först i oktober 2018, alltså i slutet av innevarande

Betänkande LaUB 24/2018 rd

valperiod. I propositionen togs inte heller in något förslag om att höja minimistraffet för grovt sexuellt utnyttjande av barn. Enligt justitieministeriet har man i den föreliggande propositionen på ett heltäckande sätt bedömt regleringsbehoven i fråga om straffen för de grövsta sexualbrotten mot barn, vilket var den huvudsakliga grunden för medborgarinitiativet.

Trots det som sägs ovan har lagutskottet vid behandlingen av propositionen kommit till att det behöver klarläggas om det utöver de ändringar som föreslås i propositionen också är motiverat och möjligt att höja minimistraffet i fråga.

Eftersom medborgarinitiativet och lagmotionen LM 21/2015 rd inte innehåller någon konsekvensbedömning eller motivering till lagstiftningsordningen, har lagutskottet hört experter på statsförfattningsrätt med anledning av dem. Vid utfrågningen den 12 februari 2019 visade det sig att det råder sådan konstitutionell oklarhet om den föreslagna höjningen av minimistraffet för grovt sexuellt utnyttjande av barn att utskottet ska begära utlåtande om saken av grundlagsutskottet, i enlighet med 38 § 2 mom. i riksdagens arbetsordning (40/1999). I den bestämmelsen sägs det att om det i fråga om ett lagförslag eller något annat ärende som ett utskott bereder råder oklarhet om lagförslagets eller ärendets grundlagsenlighet eller förhållande till fördrag om de mänskliga rättigheterna, ska utskottet begära utlåtande om saken av grundlagsutskottet.

Komprimerat påpekar experterna på statsförfattningsrätt i sin utredning följande.

Det sägs i utredningen att strängheten i en straffpåföljd enligt grundlagsutskottets praxis måste stå i rätt proportion till gärningens klandervärdhet, och straffsystemet måste genomgående uppfylla proportionalitetskravet (t.ex. GrUU 16/2013 rd, s. 2/I, GrUU 6/2014 rd, s. 2/I, GrUU 56/2014 rd, s. 3/II, GrUU 9/2016 rd, s. 6 och GrUU 56/2018 rd, s. 2). Man ansåg dock att det inte i grundlagsutskottets tidigare praxis finns någon situation som skulle vara direkt jämförbar med de ändringar som föreslås i motionen och initiativet, så att ett förslag om höjning av ett minimistraff skulle ha bedömts utifrån proportionalitetskravet.

Enligt uppgift till utskottet sätter grundlagen inte några strikta gränser för straffskärpning (GrUU 9/2016 rd, s. 6). Enskilda ändringar i straffskalorna kan således i regel inte anses vara ett problem med avseende på proportionalitetskravet, inte ens om det innebär höjning av en straffskala, om det inte handlar om exempelvis ett tydligt missförhållande med avseende på gärningens klandervärdhet eller om en situation där den föreslagna ändringen skulle leda till en klart inkonsekvent situation med tanke på de straffbara gärningarna som helhet. I förslagen i motionen och initiativet anses det inte vara fråga om en sådan situation, utan de kan enligt utredningen i sig anses ingå i lagstiftarens konstitutionella prövning marginal.

Proportionalitetskravet i fråga om straffrättslig reglering förutsätter dock en avvägning av om ändringen är nödvändig för att skydda det bakomliggande rättsobjektet (se GrUU 23/1997 rd, s. 2/II). I den avvägningen ska enligt uppgift beaktas den bedömning och utredning av hur den gällande lagstiftningen fungerar som förslaget grundar sig på.

Enligt experterna på statsförfattningsrätt anses en höjning av minimistraffet som utgångspunkt innebära en större skärpning av den straffrättsliga regleringen än en höjning av maximistraffet. Dessutom påpekar de att den föreslagna höjningen av minimistraffet från fängelse i ett år till fäng-

Betänkande LaUB 24/2018 rd

else i två år i praktiken skulle innebära att ovillkorligt fängelsestraff alltid skulle dömas ut för grovt sexuellt utnyttjande av barn. När man beaktar att grovt sexuellt utnyttjande av barn för närvarande leder till ett villkorligt straff i ungefär hälften av fallen (Krimo, Seuraamusjärjestelmä 2017, s. 98), anses det handla om en betydande åtgärd som gäller höjning av straffvärdet och skärpning av regleringen. Ändringen anses därför förutsätta information om i vilka fall man i framtiden alltid eller i praktiken så gott som alltid skulle döma till ovillkorligt fängelse i minst två år.

Det anses också klart att om minimistraffet i bestämmelsen om grovt sexuellt utnyttjande av barn höjs, påverkar det bedömningen av klandervärdheten av de gärningar som kriminaliseras i strafflagen på en mer allmän nivå och särskilt i förhållande till de gärningar för vilka straffskalan är densamma. Ändringen skulle också påverka hela strafflagens 20 kap. rent generellt, framför allt bestämmelsen om grov våldtäkt.

En höjning av minimistraffet för grovt sexuellt utnyttjande av barn på det föreslagna sättet betraktas således som en betydande åtgärd som gäller höjning av straffvärdet och skärpning av det straffrättsliga systemet, som om den genomförs anses klart påverka strängheten hos de utdömda straffen och valet av straffart samt ha konsekvenser också för helheten i 20 kap. i strafflagen och mer allmänt för straffbara gärningar som till sitt straffvärde är på samma nivå. Med beaktande också av att bestämmelserna i 20 kap. i strafflagen rätt nyligen har reviderats och att konsekvenserna av dessa ändringar inte har utvärderats grundligt, måste de ändringar som föreslås i lagmotionen och initiativet enligt utredningen anses vara klart problematiska med tanke på proportionalitetskravet. I utredningen påpekas dessutom att trots att de föreslagna ändringarna är betydande och påverkar straffnivån saknas det nästan helt motiveringar till dem, och det har inte heller gjorts någon konsekvensbedömning. Det är därför inte klart om det finns ett trängande behov av ändringarna för att förverkliga ett i sig godtagbart syfte, oavsett om de bedöms självständigt eller tillsammans med den bestämmelse om grov våldtäkt mot barn som föreslås i RP 212/2018 rd.

Sammantaget ansåg de experter på statsförfattningsrätt som utskottet hörde att om lagutskottet överväger att ta in dessa förslag i sitt betänkande, bör utskottet begära utlåtande av grundlagsutskottet i saken.

Utifrån yttrandena från experterna på statsförfattningsrätt bad lagutskottet den 13 februari 2019 grundlagsutskottet om ett utlåtande om den höjning av minimistraffet för grovt sexuellt utnyttjande av barn som föreslogs i medborgarinitiativet och i lagmotionen LM 21/2015 rd. Grundlagsutskottet har emellertid inte hunnit behandla frågan eller ge lagutskottet något utlåtande i den med beaktande av tidtabellen för återstoden av 2018 års riksmöte. För den skull och för att ett betänkande ska kunna beredas för plenum återtog utskottet den 7 mars 2019 sin begäran om utlåtande av grundlagsutskottet.

Eftersom grundlagsutskottet inte har gett något utlåtande om motionerna och initiativet och de konstitutionella oklarheterna i dem således inte har bedömts, kan lagutskottet i sitt betänkande inte föreslå att de godkänns. Utskottet föreslår därför att medborgarinitiativet och lagmotion LM 21/2015 rd förkastas.

Betänkande LaUB 24/2018 rd

Lagutskottet understöder dock syftet bakom medborgarinitiativet och lagmotion LM 21/2015 rd, att förbättra skyddet av barn mot sexuellt utnyttjande. Utskottet anser utifrån den utredning det fått och det som sägs ovan att det är nödvändigt att så snart som möjligt skärpa straffen för grova sexualbrott mot barn ytterligare, trots att straffen redan skärps i denna regeringsproposition. Men enligt utskottet behöver skärpningen av straffen för grova sexualbrott mot barn inte nödvändigtvis betyda att uttryckligen minimistrafvet för grovt sexuellt utnyttjande av barn enligt 20 kap. 7 § i strafflagen höjs. Skärpningen av minimistrafvet kan också genomföras genom annan reglering och oberoende av brottsbeteckningarna. Skärpningen behöver inte heller nödvändigtvis betyda att minimistrafvet höjs till fängelse i uttryckligen två år utan kan också avse ett annat, likaså högre minimistrafv.

Lagutskottet anser således att bestämmelserna om utnyttjande- och våldtäktsbrott mot barn måste revideras inte bara för straffens del utan också i övrigt. Utskottet vill särskilt lyfta fram bestämmelserna om våldtäkt. Trots att de bestämmelserna redan i dag kan tillämpas på gärningar som riktar sig mot barn, är det gällande rekvisitet för våldtäktsbrott inte lämpligt med tanke på de yngsta barnen. Samlag med ett litet barn uppfyller inte automatiskt rekvisitet för våldtäktsbrott, trots att ett litet barn inte kan ge giltigt samtycke till samlag och det inte kan krävas att barnet ska kunna försvara sig på det sätt som rekvisitet förutsätter. Utskottet anser att ett litet barn som utgångspunkt inte har den mognad som krävs för att inse vad samlag med en vuxen innebär. Också brottsbeteckningarna måste granskas, eftersom beteckningarna av utnyttjandebrott som riktar sig mot barn inte tillräckligt väl beskriver gärningarnas allvarlighet och klandervärdhet.

I ljuset av det som sägs ovan anser utskottet att bestämmelserna om utnyttjande- och våldtäktsbrott mot barn i 20 kap. i strafflagen bör revideras så att man skärper straffen, särskilt minimistrafvet, och bedömer regleringstekniken och brottsbeteckningarna. Man bör särskilt granska regleringstekniken i fråga om gärningar i vilka det ingår samlag, åldersgränserna och frågan om huruvida dessa gärningar borde överföras till våldtäktsbrotten. Men utskottet understryker att den nu aktuella revideringen av bestämmelserna om utnyttjande- och våldtäktsbrott mot barn måste beredas och överlämnas till riksdagen i rask takt och att man inte ska invänta de övriga reformer som behandlas närmare nedan (se förslagen till uttalande 2 och 3 nedan). I reformen är det viktigt att beakta konsekvenserna för jämställdheten. Utskottet föreslår att riksdagen godkänner ett uttalande om saken (*Utskottets förslag till uttalande 1*).

Till den del det gäller skärpning av straffen för utnyttjande- och våldtäktsbrott mot barn påpekar utskottet också följande.

Med tanke på en höjning av minimistrafvet för utnyttjande- och våldtäktsbrott mot barn och den ovannämnda reformen även i övrigt skulle det vara till nytta och viktigt att ha tillgång till forskning om straffpraxis för brotten och om konsekvenserna av de tidigare ändringarna i strafflagens 20 kap. Bland annat skulle det finnas anledning att undersöka straffpraxis för de gärningar i vilka det ingår samlag samt i vilken mån och i vilka fall villkorliga straff har tillämpats i praktiken.

En höjning av minimistrafvet skärper straffpraxis mer än en höjning av maximistrafvet, eftersom minimistrafvet i praktiken i högre grad påverkar det normalstraff som utformas i rättspraxis för en viss gärning. Eftersom en höjning av minimistrafvet för utnyttjande- och våldtäktsbrott mot barn således i praktiken har stor inverkan på straffpraxis och därigenom på fångtalet och resurserna

Betänkande LaUB 24/2018 rd

inom justitieministeriets förvaltningsområde, behövs det också en konsekvensbedömning till dessa delar.

Vid skärpning av straffen för utnyttjande- och våldtäktsbrott mot barn är det viktigt att också fästa uppmärksamhet vid straffskalornas omfång och vid att dessa står i rättvis och konsekvent proportion till varandra och till de övriga sexualbrotten i strafflagens 20 kap. samt till straffskalorna för andra allvarliga brott. Skärpningen ska dessutom bedömas från konstitutionell synpunkt och särskilt med avseende på proportionalitetsprincipen och proportionalitetskravet.

Man bör också beakta sådana situationer där unga sällskapar med varandra och har sexuellt umgänge på frivillig basis. Som det sägs ovan måste man kunna bedöma dessa situationer på ett flexibelt sätt också i framtiden.

Övriga ändringsbehov i fråga om bestämmelserna om sexualbrott i strafflagen

Som sägs ovan gäller denna proposition i enlighet med regeringsprogrammet endast straffnivån för de grävsta sexualbrotten som riktar sig mot barn (s. 39). I den bedöms således inte de mer omfattande ändringsbehoven i strafflagens 20 kap. Det görs således en delreform i likhet med de frekventa reformer av bestämmelserna i strafflagens 20 kap. som gjorts särskilt under de tio senaste åren. Delreformer som görs med täta mellanrum är problematiska särskilt för lagtillämparen. Lagutskottet har påtalat saken redan tidigare och ansett att det är viktigt att göra en övergripande granskning av strafflagens 20 kap. (LaUB 37/2010 rd och LaUB 43/2010 rd).

Som det sägs ovan anser lagutskottet att det behövs en snabb reform av bestämmelserna om utnyttjande- och våldtäktsbrott mot barn i strafflagens 20 kap. Utöver den reformen och beredningen av den anser lagutskottet att det också finns andra separata utvecklingsbehov när det gäller det kapitlet. För det första bör man göra en översyn av bestämmelserna om de olika sexualbrotten i kapitlet, så att de bildar en tydlig och konsekvent helhet. Dessutom anser utskottet att det är viktigt att i samband med totalreformen bedöma också de andra bestämmelserna om utnyttjande- och våldtäktsbrott i strafflagens 20 kap. än de som gäller barn.

I det här sammanhanget fäster lagutskottet uppmärksamhet vid en ny rapport där man granskar de ändringar som skett under tio år och den gällande lagstiftningen och finsk rättspraxis om våldtäkter (Oikeuksien arpapeli. Naisiin kohdistuvat raiskausrikokset ja uhrin oikeuksien toteutuminen Suomessa. Amnesty International, Finlands avdelning, 2019, på svenska ung. Kampen mot lotteriet. Våldtäktsbrott som riktar mot kvinnor och uppfyllandet av offrens rättigheter i Finland). Rapporten koncentrerar sig främst på kvinnor och flickor i åldern 16—17 år, dvs. över skyddsåldersgränsen. Enligt undersökningen (s. 5) finns det två ytterligheter i definitionen av våldtäkt: våldtäkt där våld används och fall där offret på grund av sitt tillstånd inte förmår ge sitt samtycke. Mellan dessa ytterligheter finns de fall där offret inte har gett samtycke men det inte heller har varit fråga om våld eller om ett hjälplöst tillstånd och rekvisitet för våldtäkt således inte uppfylls. Rättspraxis avslöjar många olika tolkningar av lagen. Enligt rapporten har också offrets hjälplösa tillstånd definierats oklart och i praktiken är tolkningströskeln mycket hög.

Rapporten innehåller rekommendationer för att förbättra nuläget (s. 6, 52 och 53), bland annat en totalreform av sexualbrottslagstiftningen, så att våldtäkt och andra sexualbrott i hög grad ska de-

Betänkande LaUB 24/2018 rd

finieras utifrån avsaknad av samtycke av offret. Det väsentliga anses vara avsaknad av samtycke, inte offrets förmåga att ge samtycke. Enligt rekommendationen ska avsaknad av samtycke bedömas utifrån kontexten i den aktuella situationen på det sätt som internationella människorättsnormer förutsätter. Dessutom rekommenderas det bland annat att bestämmelsen om sexuellt utnyttjande upphävs och att definitionen av samlag skrivs om.

Med hänvisning till det som sägs ovan anser lagutskottet det behövt att regeringen så snart som möjligt inleder en totalreform av 20 kap. i strafflagen och överlämnar en proposition om saken i god tid under nästa valperiod. Det är bland annat viktigt att granska tydligheten och konsekvensen i bestämmelserna i 20 kap. i strafflagen som helhet och bedöma rekvisitet för våldtäktsbrott, inbegripet bestämmelserna om hjälplöst tillstånd och en stärkning av samtyckets ställning. Utskottet föreslår att riksdagen godkänner ett uttalande om saken (*Utskottets förslag till uttalande 2*).

Det är också viktigt att i samband med den ovannämnda totalreformen av 20 kap. i strafflagen eller separat bedöma utvecklingsbehoven i fråga om de straffbestämmelser om sexualbrott som ingår i de övriga kapitlen i strafflagen. Utskottet föreslår att riksdagen godkänner ett särskilt uttalande om saken (*Utskottets förslag till uttalande 3*).

I det här sammanhanget påpekar utskottet att stympning av flickors könsorgan i dag är straffbart som grov misshandel (21 kap. 6 § i strafflagen). Gärningen begränsar den sexuella självbestämmanderätten. Utskottet anser att man bör överväga att stifta en särskild straffbestämmelse om saken.

I de ovannämnda reformerna är det viktigt att göra en bedömning av konsekvenserna för jämställdheten. Utskottet anser att det är viktigt med en bred sakkunskap vid beredningen av reformen, bland annat för att bedöma de konsekvenserna.

De övriga lagmotionerna

Lagmotion LM 96/2017 rd

I lagmotionen föreslås att brottsbeteckningen grovt sexuellt utnyttjande av barn ändras till våldtäkt mot barn och att minimistraflet höjs till fängelse i 2,5 år. Eftersom lagutskottet tillstyrker de aktuella lagändringarna på grundval av propositionen, föreslår lagutskottet att lagmotionen förkastas.

LM 14/2015 rd och LM 45/2015 rd

I lagmotion LM 14/2015 rd föreslås det att 8 kap. 1 § i strafflagen ändras så att åtalsrätten för grovt sexuellt utnyttjande av barn aldrig preskriberas. I motiveringen hänvisas bland annat till brottets allvarlighet. I lagmotionen sägs det dessutom att offret ofta förtränger utnyttjandet tills någon viss livssituation väcker minnena till liv. Enligt motionen är dessa offer i regel i åldern 30—60 år.

Betänkande LaUB 24/2018 rd

I lagmotion LM 45/2015 rd föreslås det att sexualbrott mot barn ska preskriberas när målsäganden fyller 38 år. Enligt motionen är man först som trettioåring mogen att kritisk bedöma övergrepp som man som barn utsatts för. Dessutom kan gärningsmannen i vissa fall senare erkänna eller rentav själv önska att saken tas till straffrättslig behandling.

Lagutskottet konstaterar att 8 kap. 1 § i strafflagen i propositionen föreslås bli ändrad bara på grund av att paragrafens 5 mom. kompletteras med en hänvisning till grov våldtäkt mot barn. Ändringen är en följd av den nya brottsbeteckningen, och i samband med den har man inte i övrigt granskat preskriptionen av sexualbrott mot barn. På grundval av det som sägs ovan och med beaktande av att utskottet tillstyrker ändringarna utifrån regeringens proposition, föreslår utskottet att de ovannämnda lagmotionerna förkastas.

Lagmotionerna LM 19/2017 rd, LM 10/2018 rd och LM 18/2018 rd

I lagmotion LM 19/2017 rd föreslås att straffbestämmelsen om våldtäkt (20 kap. 1 § i strafflagen) ändras så att 2 mom., som gäller så kallat hjälplöst tillstånd, kompletteras med en ny grund, bristande utveckling på grund av låg ålder. Syftet med förslaget är att samlag med till exempel en tioåring som utgångspunkt ska uppfylla rekvisitet för grov våldtäkt. I motiveringen till motionen anses det problematiskt att domstolen också för mycket unga barns del tvingas bedöma frågan om samtycke och deras inställning till gärningen.

I lagmotion LM 10/2018 rd föreslås att det rekvisit som gäller gärningssättet i fråga om samlag med en person under 16 år flyttas från rekvisitet för grovt sexuellt utnyttjande av barn (20 kap. 7 § 1 mom. 1 punkten i strafflagen) till ett nytt 3 mom. i straffbestämmelsen om våldtäkt (20 kap. 1 § i strafflagen). Enligt motiveringen är meningen att sexuellt umgänge med barn per definition alltid ska utgöra våldtäkt, vilket anger gärningens särskilda klandervärdhet.

I lagmotion LM 18/2018 rd föreslås att bestämmelsen om hjälplöst tillstånd i 20 kap. 1 § i strafflagen får en hänvisning till psykisk omognad. Det föreslås att rekvisitet, som gäller en persons förmåga att utforma och uttrycka sin vilja, får en hänvisning som gäller giltigheten av utformningen av viljan (inte på ett giltigt sätt förmår utforma eller uttrycka sin vilja). Ordningföljden för rekvisiten att utforma och uttrycka sin vilja och att försvara sig ändras.

Som det sägs ovan innehåller denna proposition inte några ändringsförslag som gäller våldtäktsbrott. Lagutskottet föreslår därför att lagmotionerna förkastas. De ovannämnda lagmotionernas syfte, att skydda barn mot sexuellt utnyttjande, kan dock understödjas. Motionerna beskriver på ett bra sätt svårigheterna vid tolkningen och tillämpningen på barn av de gällande bestämmelserna om våldtäktsbrott. Därför är det viktigt att senare separat bedöma ändringsbehoven i fråga om bestämmelserna om våldtäktsbrott.

Betänkande LaUB 24/2018 rd

DETALJMOTIVERING

1. Lag om ändring av strafflagen

1 kap. Om tillämpningsområdet för finsk straffrätt

11 §. Kravet på dubbel straffbarhet. I 2 mom. föreskrivs det om undantag från kravet på dubbel straffbarhet. Det föreslås att momentets 6 punkt får en hänvisning till grov våldtäkt mot barn.

Paragrafens 2 mom. föreslås bli ändrat också i regeringens proposition RP 231/2018 rd med förslag till lagar om ändring av strafflagen och 17 § i lagen om statens revisionsverk. Förslagen måste jämkas samman. Enligt proposition RP 231/2018 rd avses de föreslagna lagarna träda i kraft senast den 6 juli 2019, då det bakomliggande direktivet senast ska genomföras. Lagarna i den nu aktuella propositionen föreslås för sin del träda i kraft den 1 juni 2019. Enligt uppgift från justitieministeriet kan den ändring som föreslås i proposition RP 231/2018 rd dock träda i kraft före den nu aktuella lagändringen. Lagutskottet har därför godkänt ett betänkande om den propositionen redan tidigare, den 1 mars 2019 (LaUB 21/2018 rd). Lagändringen i den propositionen måste beaktas i samband med den nu aktuella propositionen så att lagens *ingress* ses över.

3. Lag om ändring av 10 kap. 3 och 17 § i tvångsmedelslagen

10 kap. Hemliga tvångsmedel

3 §. Teleavlyssning och dess förutsättningar. I 2 mom. föreskrivs det om förutsättningarna för teleavlyssning. Det föreslås att momentets 5 punkt får en hänvisning till grov våldtäkt mot barn. I 1—3, 6—11 och 13 punkten föreslås dessutom språkliga ändringar.

Paragrafens 2 mom. har ändrats genom en lag om ändring av 10 kap. i tvångsmedelslagen (875/2018). Ändringen trädde i kraft den 15 november 2018. Lagändringen grundar sig på proposition RP 30/2018 rd om det nationella genomförandet av det så kallade terrorismdirektivet (LaUB 4/2018 rd). I det sammanhanget ändrades paragrafens 2 mom. så att men i dess 11 punkt beaktar den nya punkt om allvarliga nätbrott som fogats till 34 a kap. 1 § 1 mom. i strafflagen och kriminaliseringen av brott avseende radiologiska vapen som begåtts i terroristiskt syfte. De ändringarna måste beaktas i den nu föreslagna bestämmelsen. Också lagförslagets *ingress* måste ändras på grund av detta.

17 §. Bostadsavlyssning och dess förutsättningar. Det föreslås att 4 punkten får en hänvisning till grov våldtäkt mot barn. I 1—3, 5, 8 och 9 punkten görs dessutom språkliga ändringar.

Paragrafen har ändrats lag 875/2018, som trädde i kraft den 15 november 2018. Lagändringen grundar sig på proposition RP 30/2018 rd. I det sammanhanget gjordes motsvarande ändringar i paragrafens 9 punkt som i 3 § 2 mom. 11 punkten. De ändringarna måste beaktas i den nu aktuella bestämmelsen. Också *ingressen* måste ändras.

Betänkande LaUB 24/2018 rd

FÖRSLAG TILL BESLUT

Lagutskottets förslag till beslut:

Riksdagen godkänner lagförslag 2 och 4—8 i proposition RP 212/2018 rd utan ändringar.

Riksdagen godkänner lagförslag 1 och 3 i proposition RP 212/2018 rd med ändringar. (Utskottets ändringsförslag)

Riksdagen förkastar medborgarinitiativ MI 3/2015 rd.

Riksdagen förkastar lagförslagen i lagmotionerna LM 14, 21, 45/2015 rd, 19, 96/2017 rd och 10, 18/2018 rd.

Riksdagen godkänner tre uttalanden. (Utskottets förslag till uttalanden)

Utskottets ändringsförslag

1.

Lag

om ändring av strafflagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i strafflagen (39/1889) 1 kap. 11 § 2 mom. 6 punkten, 2 c kap. 11 § 2 mom. 1 punkten, 8 kap. 1 § 5 mom., 15 kap. 10 § 1 mom. och 20 kap. 6 § 1 mom.,
sådana de lyder, 1 kap. 11 § 2 mom. 6 punkten i lag /, 2 c kap. 11 § 2 mom. 1 punkten i lag 800/2017, 8 kap. 1 § 5 mom. och 20 kap. 6 § 1 mom. i lag 540/2011 samt 15 kap. 10 § 1 mom. i lag 1718/2015, och
fogas till 20 kap. en ny 7 b § som följer:

Betänkande LaUB 24/2018 rd

1 kap.

Om tillämpningsområdet för finsk straffrätt

11 §

Kravet på dubbel straffbarhet

Även om det i lagen på gärningsorten inte föreskrivs något straff för gärningen, tillämpas finsk lag på gärningen om den har begåtts av en finsk medborgare eller en i 6 § 3 mom. 1 punkten avsedd person och straff för gärningen föreskrivs

6) i 20 kap. 1, 2, 4, 5, 6, 7, 7 b eller 8 a—8 c §,

2 c kap.

Om fängelse och kombinationsstraff

11 §

Kombinationsstraff

För att kombinationsstraff ska kunna dömas ut förutsätts att

1) gärningsmannen döms till fängelse på viss tid, minst tre år, för mord, dråp, dråp under för- mildrande omständigheter, grov misshandel, grov våldtäkt, grovt sexuellt utnyttjande av barn, grov våldtäkt mot barn, grovt rån, grovt sabotage, folkmord, brott mot mänskligheten, grovt brott mot mänskligheten, aggressionsbrott, krigsförbrytelse, grov krigsförbrytelse, tortyr, grov män- niskohandel, tagande av gisslan, grovt äventyrande av andras hälsa, kärnladdningsbrott, kapning, brott som begåtts i terroristiskt syfte eller för försök till eller medverkan till ett sådant brott,

Betänkande LaUB 24/2018 rd

8 kap.

Om preskription

1 §

Preskription av åtalsrätten

Åtalsrätten för sexuellt utnyttjande av barn, grovt sexuellt utnyttjande av barn och grov våldtäkt mot barn preskriberas tidigast då målsäganden fyller 28 år. Detsamma gäller våldtäkt, grov våldtäkt, tvingande till sexuell handling, sexuellt utnyttjande, koppleri, grovt koppleri, människohandel och grov människohandel som riktat sig mot en person som inte fyllt 18 år. Åtalsrätten för lockande av barn i sexuella syften enligt 20 kap. 8 b § 2 mom. preskriberas då den som utsattes för brottet fyller 23 år.

15 kap.

Om brott mot rättskipning

10 §

Underlåtenhet att anmäla grovt brott

Den som vet att folkmord, förberedelse till folkmord, brott mot mänskligheten, grovt brott mot mänskligheten, aggressionsbrott, förberedelse till aggressionsbrott, krigsförbrytelse, grov krigsförbrytelse, tortyr, brott mot förbudet mot kemiska vapen, brott mot förbudet mot biologiska vapen, brott mot förbudet mot infanteriminor, äventyrande av Finlands suveränitet, landsförräderi, grovt landsförräderi, spioneri, grovt spioneri, högförräderi, grovt högförräderi, våldtäkt, grov våldtäkt, grovt sexuellt utnyttjande av barn, grov våldtäkt mot barn, mord, dråp, dråp under för mildrande omständigheter, grov misshandel, rån, grovt rån, människohandel, grov människohandel, tagande av gisslan, grovt sabotage, grovt äventyrande av andras hälsa, kärnladdningsbrott, kapning, brott enligt 34 a kap. 1 § 1 mom. 3 punkten som begåtts i terroristiskt syfte, grov miljöförstöring eller grovt narkotikabrott är på färde, men underlåter att i tid medan brottet ännu kan förhindras underrätta myndigheterna eller den som hotas av brottet, ska, om brottet eller ett straffbart försök därtill sker, för *underlåtenhet att anmäla grovt brott* dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

Betänkande LaUB 24/2018 rd

20 kap.

Om sexualbrott

6 §

Sexuellt utnyttjande av barn

Den som genom beröring eller på något annat sätt utsätter ett barn som är under 16 år för en sexuell handling som är ägnad att skada barnets utveckling eller förmår barnet att företa en sådan handling, ska för *sexuellt utnyttjande av barn* dömas till fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

7 b §

Grov våldtäkt mot barn

Den som gör sig skyldig till i 2 § avsedd grov våldtäkt och samtidigt till i 7 § 1 mom. avsett grovt sexuellt utnyttjande av barn, ska för *grov våldtäkt mot barn* dömas till fängelse i minst fyra och högst tolv år.

Vad som föreskrivs i 1 mom. ska inte tillämpas om gärningen utgör ett försök antingen till den del den består i grov våldtäkt eller till den del den består i grovt sexuellt utnyttjande av barn.

Denna lag träder i kraft den 20 .

2.

Lag

om ändring av 4 kap. 19 § och 9 kap. 4 § i förundersökningslagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i förundersökningslagen (805/2011) 4 kap. 19 § 1 mom. och 9 kap. 4 § 4 mom. 2 och 3 punkten, sådana de lyder, 4 kap. 19 § 1 mom. i lag 10/2016 och 9 kap. 4 § 4 mom. 2 och 3 punkten i lag 736/2015, som följer:

Betänkande LaUB 24/2018 rd

4 kap.

Förundersökningsprinciperna och rättigheterna för dem som deltar i förundersökning

19 §

Underrättelse om rätten att få en anmälan om frigivning av en fånge eller en häktad

Om utredningen gäller våldtäkt, grov våldtäkt, tvingande till sexuell handling, sexuellt utnyttjande, sexuellt utnyttjande av barn, grovt sexuellt utnyttjande av barn, grov våldtäkt mot barn, dråp, mord, dråp under förmildrande omständigheter, grov misshandel, förberedelse till grovt brott mot liv eller hälsa, grovt hemfridsbrott, grovt frihetsberövande, människohandel, grov människohandel, tagande av gisslan, förberedelse till tagande av gisslan, olaga förföljelse, grovt rån eller förberedelse till grovt rån, eller försök till eller medverkan till ett sådant brott, ska förundersökningsmyndigheten utan ogrundat dröjsmål underrätta målsäganden om rätten att enligt 19 kap. 4 § 2 mom. i fängelselagen, 16 kap. 1 § 2 mom. i häktningsslagen och 16 kap. 2 § 2 mom. i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen få en anmälan om att en fånge eller en häktad har frigivits eller avlägsnat sig från fängelset eller någon annan förvaringslokal.

9 kap.

Förundersökningsmaterial

4 §

Inspelning av förhör för att användas som bevis

Vad som föreskrivs ovan i denna paragraf om förhör och inspelning av förhör ska också tillämpas på

2) en målsägande i åldern 15—17 år i ett sexualbrott som avses i 20 kap. 1, 2, 4, 5, 6, 7 eller 7 b § i strafflagen när denne inte vill infinna sig för att höras vid rättegången,

3) en målsägande som fyllt 18 år i ett sexualbrott som avses i 20 kap. 1, 2, 4, 5, 6, 7 eller 7 b § i strafflagen när hörande under rättegången skulle äventyra målsägandens hälsa eller orsaka motsvarande betydande skada.

Denna lag träder i kraft den 20 .

3.

Lag

om ändring av 10 kap. 3 och 17 § i tvångsmedelslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i tvångsmedelslagen (806/2011) 10 kap. 3 § 2 mom. och 17 §, sådana de lyder, ~~10 kap. 3 § 2 mom. i lagarna 1069/2014, 369/2015, 1719/2015 och 920/2016 och 17 § delvis ändrad i lag 1719/2015~~ i lag 875/2018, som följer:

10 kap.

Hemliga tvångsmedel

3 §

Teleavlyssning och dess förutsättningar

Förundersökningsmyndigheten kan ges tillstånd att rikta teleavlyssning mot en teleadress eller teleterminalutrustning som en misstänkt innehar eller annars kan antas använda, om den misstänkte är skäligen misstänkt för

1) folkmord, förberedelse till folkmord, brott mot mänskligheten, grovt brott mot mänskligheten, aggressionsbrott, förberedelse till aggressionsbrott, krigsförbrytelse, grov krigsförbrytelse, tortyr, brott mot förbudet mot kemiska vapen, brott mot förbudet mot biologiska vapen eller brott mot förbudet mot infanteriminor,

2) äventyrande av Finlands suveränitet, krigsanstiftan, landsförräderi, grovt landsförräderi, spioneri, grovt spioneri, röjande av statshemlighet eller olovlig underrättelseverksamhet,

3) högförräderi, grovt högförräderi eller förberedelse till högförräderi,

4) grov spridning av barnpornografisk bild,

5) sexuellt utnyttjande av barn, grovt sexuellt utnyttjande av barn eller grov våldtäkt mot barn,

6) dråp, mord, dråp under förmildrande omständigheter eller i 21 kap. 6 a § i strafflagen avsedd förberedelse till grovt brott mot liv eller hälsa enligt 1, 2 eller 3 § i det kapitlet,

7) grovt ordnande av olaglig inresa, grovt frihetsberövande, människohandel, grov människohandel, tagande av gisslan eller förberedelse till tagande av gisslan,

8) grovt rån, förberedelse till grovt rån eller grov utpressning,

9) grovt häleri, yrkesmässigt häleri eller grov penningvätt,

10) sabotage, trafiksabotage, grovt sabotage, grovt äventyrande av andras hälsa, kärnladdningsbrott eller kapning,

11) brott som begåtts i terroristiskt syfte enligt 34 a kap. 1 § 1 mom. 2—8 punkten eller 2 mom. i strafflagen, **brott avseende radiologiska vapen som begåtts i terroristiskt syfte**, förberedelse till

Betänkande LaUB 24/2018 rd

brott som begås i terroristiskt syfte, ledande av terroristgrupp, främjande av en terroristgrupps verksamhet, meddelande av utbildning för ett terroristbrott, deltagande i utbildning för ett terroristbrott om gärningen är så allvarlig att den förutsätter fängelsestraff, rekrytering för ett terroristbrott, finansiering av terrorism, finansiering av terroristgrupp om gärningen är så allvarlig att den förutsätter fängelsestraff eller resa i syfte att begå ett terroristbrott om gärningen är så allvarlig att den förutsätter fängelsestraff,

- 12) grov skadegörelse eller grov dataskadegörelse,
- 13) grovt bedrägeri eller grovt ocker,
- 14) grov penningförfalskning,
- 15) grov miljöförstöring, eller
- 16) grovt narkotikabrott.

17 §

Bostadsavlyssning och dess förutsättningar

Förundersökningsmyndigheten kan beviljas tillstånd att rikta teknisk avlyssning mot ett utrymme som används för stadigvarande boende och där den som är misstänkt för brott sannolikt befinner sig (*bostadsavlyssning*). Det krävs dessutom att personen är skäligen misstänkt för

1) folkmord, förberedelse till folkmord, brott mot mänskligheten, grovt brott mot mänskligheten, aggressionsbrott, förberedelse till aggressionsbrott, krigsförbrytelse, grov krigsförbrytelse, tortyr, brott mot förbudet mot kemiska vapen, brott mot förbudet mot biologiska vapen eller brott mot förbudet mot infanteriminor,

2) äventyrande av Finlands suveränitet, krigsanstiftan, landsförräderi, grovt landsförräderi, spioneri eller grovt spioneri,

3) högförräderi eller grovt högförräderi,

4) grovt sexuellt utnyttjande av barn eller grov våldtäkt mot barn,

5) dråp, mord eller dråp under förmildrande omständigheter,

6) grov människohandel,

7) grovt rån,

8) grovt sabotage, grovt äventyrande av andras hälsa, kärnladdningsbrott eller kapning,

9) brott enligt 34 a kap. 1 § 1 mom. 2—8 punkten eller 2 mom. i strafflagen som begåtts i terroristiskt syfte, **brott avseende radiologiska vapen som begåtts i terroristiskt syfte**, förberedelse till brott som begås i terroristiskt syfte, ledande av terroristgrupp, främjande av en terroristgrupps verksamhet, meddelande av utbildning för ett terroristbrott, rekrytering för ett terroristbrott eller finansiering av terrorism, eller

10) grovt narkotikabrott.

Denna lag träder i kraft den 20 .

4.

Lag

om ändring av 17 kap. 24 § i rättegångsbalken

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i rättegångsbalken 17 kap 24 § 3 mom. 3 och 4 punkten, sådana de lyder i lag 732/2015,
som följer:

17 kap.

Om bevisning

24 §

När det gäller följande personer får förhör som vid förundersökningen har videobandats eller
lagrats genom någon annan jämförbar bild- och ljudupptagning dock åberopas som bevis, om den
åtalade har getts behörig möjlighet att ställa frågor till den förhörde:

3) en målsägande i åldern 15—17 år i ett sexualbrott som avses i 20 kap. 1, 2, 4, 5, 6, 7 eller 7 b
§ i strafflagen, när denne inte vill infinna sig för att höras vid rättegången,

4) en målsägande som fyllt 18 år i ett sexualbrott som avses i 20 kap. 1, 2, 4, 5, 6, 7 eller 7 b § i
strafflagen, när hörande under rättegången skulle äventyra målsägandens hälsa eller orsaka mot-
svarande betydande skada.

Denna lag träder i kraft den 20 .

5.

Lag

om ändring av 16 kap. 2 § i lagen om behandling av personer i förvar hos polisen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om behandling av personer i förvar hos polisen (841/2006) 16 kap. 2 § 2 mom.,
sådant det lyder i lag 16/2016, som följer:

16 kap.

Anmälningar och lämnande av upplysningar

2 §

Anmälan om att en frihetsberövad frigivits eller avlägsnat sig från förvaringslokalen

En målsägande som på det sätt som avses i 4 kap. 19 § i förundersökningslagen har meddelat att han eller hon vill få en anmälan om att en häktad som häktats på grund av våldtäkt, grov våldtäkt, tvingande till sexuell handling, sexuellt utnyttjande, sexuellt utnyttjande av barn, grovt sexuellt utnyttjande av barn, grov våldtäkt mot barn, dråp, mord, dråp under förmildrande omständigheter, grov misshandel, förberedelse till grovt brott mot liv eller hälsa, grovt hemfridsbrott, grovt frihetsberövande, människohandel, grov människohandel, tagande av gisslan, förberedelse till tagande av gisslan, olaga förföljelse, grovt rån eller förberedelse till grovt rån eller försök till eller medverkan till ett sådant brott har frigivits eller rymt ska utan ogrundat dröjsmål få en sådan anmälan. För att anmälan ska få göras krävs det att detta inte bedöms äventyra den häktades liv eller hälsa.

Denna lag träder i kraft den 20 .

6.

Lag

om ändring av 19 kap. 4 och 5 § i fängelselagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i fängelselagen (767/2005) 19 kap. 4 § 2 mom. och 5 § 2 mom., sådana de lyder, 19 kap. 4 § 2 mom. i lag 14/2016 och 5 § 2 mom. i lag 804/2017, som följer:

19 kap.

Anmälningar och lämnande av upplysningar

4 §

Anmälan om att en fånge frigivits eller avlägsnat sig från fängelset

Om en målsägande på det sätt som avses i 4 kap. 19 § i förundersökningslagen har meddelat att han eller hon vill få en anmälan om att en fånge som har dömts för våldtäkt, grov våldtäkt, tvingande till sexuell handling, sexuellt utnyttjande, sexuellt utnyttjande av barn, grovt sexuellt utnyttjande av barn, grov våldtäkt mot barn, dråp, mord, dråp under förmildrande omständigheter, grov misshandel, förberedelse till grovt brott mot liv eller hälsa, grovt hemfridsbrott, grovt frihetsberövande, människohandel, grov människohandel, tagande av gisslan, förberedelse till tagande av gisslan, olaga förföljelse, grovt rån eller förberedelse till grovt rån, eller försök till eller medverkan till ett sådant brott, har frigivits, rymt, utan tillstånd har avlägsnat sig från ett fängelse, inte återvänt till fängelset vid den tidpunkt som anges i beslutet om permission eller i något annat tillstånd samt före den tidpunkt som avses i 14 kap. 3 § i denna lag har beviljats tillstånd att avlägsna sig från fängelset utan övervakning eller under sådan övervakning som avses i 8 § 3 mom. i det kapitlet, ska målsäganden utan ogrundat dröjsmål få en sådan anmälan, om Brottspåföljdsmyndigheten har underrättats om målsägandens begäran enligt 2 kap. 1 a § i denna lag eller 2 kap. 2 § i häktningslagen. Målsäganden ska underrättas också om den ovannämnda i 14 kap. 3 § i denna lag avsedda tidpunkten från och med vilken en fånge kan beviljas permission på basis av strafftidens längd och om den första permission som beviljats på denna grund samt om överförande av verkställigheten av fängelsestraffet till en annan stat. För att ovannämnda anmälningar ska få göras krävs det att detta inte bedöms äventyra fångens liv eller hälsa.

Betänkande LaUB 24/2018 rd

5 §

Anmälningar till polisen

Polisen ska underrättas om frigivning av en fånge som dömts för mord, dråp, dråp under för-
mildrande omständigheter, grov misshandel, grov våldtäkt, grovt sexuellt utnyttjande av barn el-
ler grov våldtäkt mot barn samt om frigivning av en fånge som dömts till kombinationsstraff.

Denna lag träder i kraft den 20 .

7.

Lag

om ändring av 7 § i lagen om laddare

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om laddare (423/2016) 7 § 1 mom. 3 punkten som följer:

7 §

Upptredande som förutsätts av laddare

Den som ansöker om kompetensbrev för laddare uppfyller inte förutsättningen enligt 5 § 2
mom. 3 punkten, om han eller hon på grund av en eller flera gärningar som visar att han eller hon
är uppenbart olämplig att arbeta som laddare eller arbeta med eller inneha explosiva varor

3) under de senaste tre åren genom en lagakraftvunnen dom har dömts till bötesstraff för del-
tagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet enligt 17 kap. 1 a § i strafflagen
(39/1889), för sexualbrott enligt 20 kap., för olaga hot enligt 25 kap. 7 § eller olaga förföljelse en-
ligt 25 kap. 7 a §, för sabotage enligt 34 kap. 1 §, för terroristbrott enligt 34 a kap. 1—4, 4 a—4 c
eller 5 §, för skjutvapenbrott enligt 41 kap. 1 §, för brott mot bestämmelserna om explosiva varor
enligt 44 kap. 11 §, ovarsam hantering enligt 44 kap. 12 § eller brott mot bestämmelserna om
transport av farliga ämnen enligt 44 kap. 13 § eller för arbetsbrott enligt 47 kap. i den lagen,

Betänkande LaUB 24/2018 rd

Denna lag träder i kraft den 20 .

8.

Lag

om ändring av 1 och 3 § i lagen om avbrytande av havandeskap

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om avbrytande av havandeskap (239/1970) 1 § 3 punkten och 3 §, sådana de lyder, 1 § 3 punkten i lag 572/1998 och 3 § i lagarna 572/1998 och 328/2001, som följer:

1 §

Havandeskap må med iakttagande av stadgandena i denna lag på begäran av kvinnan avbrytas:

3) då kvinnan gjorts havande under förhållanden som avses i 17 kap. 22 §, 20 kap. 1 eller 2 §, 5 §, 6 § 2 mom. eller 7 eller 7 b § i strafflagen,

3 §

Då kvinnan gjorts havande under förhållanden som avses i 20 kap. 1 § 3 mom. eller 5 § 1 mom. 2 eller 4 punkten i strafflagen, får havandeskapet inte avbrytas, om inte åtal för brottet väckts eller detta anmälts till åtal eller brottet på grund av i saken verkställd förundersökning ska anses uppenbart.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Utskottets förslag till uttalanden

1. *Riksdagen förutsätter att regeringen skyndsamt reviderar bestämmelserna om utnyttjande- och våldtäktsbrott mot barn i strafflagens 20 kap. och överlämnar en proposition om saken till riksdagen. I reformen ska straffen för utnyttjande- och våldtäktsbrott mot barn skärpas ytterligare, särskilt minimistraffen, och regleringstekniken och brottsbeteckningarna bedömas. Man bör särskilt granska regleringstekniken i fråga om gärningar i vilka det ingår samlag, betydelsen av barnets ålder och frågan om huruvida dessa gärningar*

Betänkande LaUB 24/2018 rd

borde överföras till våldtäktsbrotten. Konsekvenserna för jämställdheten ska beaktas i reformen.

2. *Riksdagen förutsätter att regeringen så snart som möjligt inleder en totalreform av 20 kap. i strafflagen och i det sammanhanget gör en översyn av bestämmelserna om de olika sexualbrotten i kapitlet så att de bildar en tydlig och konsekvent helhet. Dessutom bör man särskilt bedöma rekvisitet för våldtäktsbrott i fråga om andra gärningar än de som riktar sig mot barn. Det är bland annat viktigt att bedöma regleringen om offrets hjälplösa tillstånd och en stärkning av samtyckets ställning i definitionen av våldtäktsbrott och andra sexualbrott. Konsekvenserna för jämställdheten ska beaktas i reformen.*
3. *Riksdagen förutsätter att regeringen i samband med totalreformen av 20 kap. i strafflagen eller separat bedömer utvecklingsbehoven i fråga om de straffbestämmelser om sexualbrott som ingår i andra kapitel i strafflagen. Konsekvenserna för jämställdheten ska beaktas i reformen.*

Helsingfors 7.3.2019

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Kari Tolvanen saml
vice ordförande Eva Biaudet sv
medlem Eeva-Johanna Eloranta sd
medlem Katja Hänninen vänst
medlem Ari Jalonen blå
medlem Johanna Karimäki gröna
medlem Pia Kauma saml
medlem Suna Kymäläinen sd
medlem Antero Laukkanen kd
medlem Hanna-Leena Mattila cent
medlem Ilmari Nurminen sd
medlem Juha Pylväs cent
medlem Veera Ruoho saml
medlem Mari-Leena Talvitie saml
medlem Ville Tavio saf.

Sekreterare var

utskottsråd Marja Tuokila.